

Vapengravar och krigaridentitet

Lunds Universitet

2015/Vt

Archaeology and Ancient History: Master's Thesis – Archaeology
ARKM21

Masteruppsats i Arkeologi

Tony Jibbefors

Institutionen för Arkeologi och Antikens Historia

Handledare: Fredrik Ekengren

Tack till: Min sambo Lina Kjellén för all hjälp och att hon står ut med mig i uppsatstider.

Abstract

This thesis is about understanding weapon graves and the symbols in the grave goods. To try and see what lies hidden behind the Viking Age warrior identity and understand the theatrical side of Viking Age graves. By analyzing the weapon and equestrian graves the author hopes to see the mentality of the peoples during the Viking Age. The grave goods are the key to understand people's beliefs and view on life and death. The aim of the thesis is to investigate if we can understand the people of the Viking Age through the only unbiased source that exist today, the graves and the grave goods symbolism. In the process of analyzing the grave goods the theatrical side of the burials will appear and we might understand more about our ancestors from Scandinavia.

Keywords: Weapon graves, equestrian, warrior identity, Viking Age, theatrical burials

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	7
1.1 SYFTEN.....	8
1.2 TEORETISKA ANSATSER.....	8
1.2.1 Gravgoods.....	11
1.2.2 Skillnader i gravskicket.....	13
1.2.3 Brandgravar och livet efter detta.....	13
1.3 MATERIAL OCH METOD.....	15
1.4 KÄLLKRITIK.....	16
2 ANALYS	18
2.1 VAPENKOMBINATIONER	18
2.1.1 90 sakkunnigt utgrävda vapengravar.....	18
2.1.2 Störda vapengravar.....	20
2.1.3 Norska och svenska hästrelaterade gravar.....	21
2.1.4 Tyska, danska och svenska häst- och vapengravar från sent 700-tal och tidigt 1000-tal.....	24
2.1.5 Vapenutrustning i tyska, danska och svenska häst/vapengravar från sent 700-tal och tidigt 1000-tal.....	26
2.2 VAPEN OCH ÖVRIGA GRAVGÅVOR.....	27
2.2.1 Dekorerad vapenutrustning och föremål i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige.....	27
2.2.2 Djur i norska och svenska vapengravar.....	28
2.2.3 Skillnader i gravskick från sent 700-tal till sent 1000-tal.....	32

2.2.4 Skillnad i häst och vapenutrustning från sent 700-tal till sent 1000-tal från Tyskland, Danmark och Sverige.....	33
2.2.5 Skillnader i gravgåvor mellan män och kvinnor från Tyskland och Danmark.....	36
2.2.6 Rikedomsskillnader i vapengravarna från Tyskland, Danmark och Sverige.....	37
2.3 RUMSLIG PLACERING I GRAVEN.....	39
2.3.1 Svärdens position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige	39
2.3.2 Yxornas position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige ..	40
2.3.3 Spjutspetsars position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige.....	41
2.3.4 Sköldarnas position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige.....	42
2.3.5 Pilspetsarnas position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige.....	42
2.3.6 Sporrarnas position i vapengravar från Tyskland och Danmark.....	43
2.3.7 Djurs position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige.....	44
2.3.8 Myntens position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige daterade till 800- och 900-talet.....	45
2.3.9 Hinkarnas position i vapengravar från Tyskland och Danmark.....	46
2.3.10 Kopparskålarnas position i vapengravar från Tyskland och Danmark	46
2.4 SAMMANFATTNING AV ANALYSEN.....	47
3 DISKUSSION.....	49
3.1 VAD VISAR MÖNSTREN I GRAVARNA?.....	49
3.2 VAD SÄGER MÖNSTEREN OM RITUALEN?.....	52

3.3 VAD SÄGER MÖNSTREN OM BILDEN AV DEN DÖDE?.....	55
3.4 VAD KAN DET SÄGA OM EFTERLIVSFÖRSTÅELSE?.....	58
4 SLUTSATSER.....	60
5 SAMMANFATTNING.....	62
6 LITTERATURLISTA	63

1 Inledning

Vikingatiden tar sin början år 793 med att klostret Lindisfarne plundras och avslutas år 1066 då Harald Hard Raades misslyckades med invasion av de Brittiska öarna (Hall 2007:24,28). Vikingarna är omtalade för sin brutalitet och skicklighet som krigare men de var även skickliga handelsmän, hantverkare samt sjöfarare. Nationalencyklopedin definierar ordet Viking som: *ordet viking kopplas med ordet vik och det dras paralleller till sjörövare som lurar i Skagerak viken*. Nationalencyklopedin definierar *"ligga i viking"* som *"krigs- eller härjningståg"* (NE). Det är problematiskt att samtliga Skandinaver som levde 800 – 1050 e.kr i folkmun fortfarande likställs med ordet sjörövare då viking inte var en etnicitet utan något man företog sig. Arkeologer inom vikingatidsforskning anser att ordet viking inte användes för att beskriva en persons karaktär. Det finns skrifter på fornengelska från slutet på 600-talet som använder *wicing* istället för latinets *piraticus* (Lind 2012:152). Det fornengelska ordet *wicing* har dock inte associeras etniskt eller geografiskt till norden. Ordet *wicing* eller *viking* användes av många folkgrupper, som exempelvis kristna, muslimer och hedningar, som en benämning på sjörövare eller krigiska motståndare. I *Yngvars Saga* berättas att Ingvars manskap mötte på fientliga vikingar i en Kaukasisk stad och i *Harald Hard Raades Saga* kapitel 48 berättas det att kung Svens milis stred emot vikingar (Lind 2012:156f). På runstenar går det läsa att plundrande krigare drog i viking eller återvände hem från viking men vanligast är ordet viking i sagorna från medeltiden. I Egil saga Skalla-Grimssonar står det: *Björn var en stor sjöman – sommarter i viking, sommarter på köpmansfärder* (Lind 2012:153). Ordet vikings betydelse som skandinavisk krigare eller sjörövare skapades på 1800-talet (Lind 2012:151). Det var Erik Gustaf Geijer och Esaias Tegnér som placerade vikingen i Skandinavien med dikterna *Vikingen* och *Manhem* som publicerades i Götiska förbundets tidskrift *Iduna* 1811.

Det som återstår av de vikingatida människornas världsåskådning idag är runstenar, gravmonument och deras kosmologi som är nerskriven i tidigmedeltidatexter. Den fornnordiska religionen fördes framförallt vidare muntligt och samtliga skriftliga källor är nedskrivna i efterhand av kristna författare. Det finns inte mycket kunskap om relationen mellan krig, identitet och ideologi under vikingatiden, därför är vapengravarna viktiga. För går det att utläsa och förstå gravarna på ett liknande sätt

som det samtida folket som vi kallar vikingar gjorde skulle mycket information kunna frigöras. Vapengravar är en viktig materialkategori som är betydelsefull i studier kring den vikingatida krigaren. De döda kan inte tala men gravgåvorna kan möjligen spegla exempelvis status, identitet och handelskontakter. Modern historisk forskning lägger ofta tonvikt vid faktorer som religion och militär organisation i samhällets utveckling. Inom arkeologin måste det finnas empiriska bevis som fynd och daterbart material för att göra antaganden (Nørgård Jørgensen & Clausen 1997:7). För att söka svar på detta undersöker författaren en stor mängd vapengravar från Sydsandinavien. Fokus kommer ligga på gravritualer och identitetskonstruktion för att försöka se bakom den stereotypa bilden av den vikingatida krigaren.

1.1 Syften

Uppsatsens syften är att försöka förstå vapnen och gravgodsets innebörd i vapengravarna från Tyskland, Danmark och Sverige, samt att försöka förstå den vikingatida begravningsprocessen och se om det finns spår av rituella ceremonier i vapengravarna. Visar innehållet i vapengravarna från vikingatiden om det exempelvis är en krigare eller en handelsman? Varför konstruerades gravarna på ett visst sätt och vad betydde detta för de efterlevande? Detta är ett försöka att se bakom den stereotypa roll vi har tilldelat vikingatidens människor genom att analysera vapengravarna.

1.2 Teoretiska ansatser

I denna uppsats kommer teoretiska perspektiv hämtade från Arnold van Gennep, Robert Hertz och Kristina Jennbert att användas för att försöka förstå vapengravarnas gravspråk. Dessa teorier är verktyg som kan hjälpa oss få svar på uppsatsens syften och frågeställningar då Metcalf & Huntington (1991) menar att gravgåvornas placering och innebörd inte är tillfälligheter (Metcalf & Huntington 1991:24). Tolkningen av vapengravarnas analys samt resultat bygger på dessa teoretiska ansatser. Möjligen kan det slutliga resultatet hjälpa oss att förstå om vapengravarna var konstruerade för att återge den dödes identitet?

Det alla människor har gemensamt trots kulturella skillnader är att vi går igenom en mängd olika ritualer genom livet: födelse, pubertet, förlovning, giftermål, graviditet, föräldraskap, eventuellt invigas i religiösa sällskap och begravningar (Gennep 1960:3). Arnold van Gennep var en fransk etnolog som levde mellan 1873 – 1957 och kom att influera många med sin *Les rites de passage* som publicerades 1908. Van Gennep menar att de stadier människor går igenom kan förklaras genom "övergångsritualer" som består av tre stadier: pre-liminala, liminala och post-liminala stadier. Exempel på hur dessa stadier kan te sig är t. ex vid en begravning då de sörjande genomgår en separationsrit från den döde, som övergår i en mellanperiod av sorg då den döde sörjs och de sörjande distanserar sig ifrån omvärlden. De närmast sörjande stannar längre i detta stadium. Exempel på detta är en änka/änkling. De sörjande lyfts sedan upp ur sorgen och återgår till samhället (Gennep 1960:146f). Van Gennep tar också upp begrepp som *passera under en porta* och *öppnande av dörrar* i riter där en person övergår från en social position till en annan (Gennep 1960:192). Denna symbolism är närvarande i Ibn Fadlans återberättelse av hur en slavflicka hissades tre gånger över en dörrkonstruktion (Parker Pearson 1999:1-2).

Den franske sociologen Robert Hertz (1881 – 1915) fortsatte van Genneps forskning genom att undersöka den förändring som de sörjande, liket och själen genomgår. Hertz försökte även förklara den skräck döden genererar och de olika typer av stadier som ett lik genomgår. Hertz menade att döden förstör den sociala varelsen och därigenom attackerar samhället samt att döden som begrepp är förknippat med återuppståndelse (Hertz 1960:77-78; Parker Pearson 1999:22). Med det menade Hertz att utanförskap alltid följs av en ny integrering och att själens resa till dödsriket blir synlig för de levande då de kunde bevittna att liket rutnade bort tills bara skelettet återstod (Hertz 1960:82f). De sörjande blir återkopplade i samhället då sorgeperioden tagit slut och livet återgått till vardagen (Metcalf & Huntington 1991:79-81).

Van Genneps Idén om passageritualer går ut på att identitet är något som formas genom sekvenser av rituella handlingar som i denna uppsats är en begravning. Detta gör det intressant att arkeologiskt studera gravarna som identitetskonstruktioner samt vilka handlingssekvenser vi kan se i gravarna som i sin tur kan ha påverkat de identitetsuttryck man ville förmedla genom gravritualen.

Gravar kan betraktas ur olika perspektiv med fokus på sociala strukturer och som uttryck för föreställningar om livet och döden. De insikter som vi får i "övergångsritualen" (Genneps 1960) ger oss en bild av de religiösa föreställningarna den dödes anhöriga kan ha haft. Om gravarna ger oss ledtrådar till dåtidens mentalitet skulle vi kunna få en mycket bättre förståelse för hur människorna tänkte och fungerade. Kristina Jennbert menar att gravarnas uttryck kan ge oss insikter i tidens mentalitet och förstå mer av gravarnas förändringar. Jennbert menar även att det är viktigt hur arkeologer diskuterar begrepp som kultur, perioder och hur man uppfattar forntiden (Jennbert 1988:88).

Jennbert analyserar gravarnas uttryck genom tidslinjer. Det finns fyra typer av tidslinjer som har olika betingelser och som varierar över tiden. Den första tidslinjen är begrepp som ideologisk eller religiös föreställningsvärld. Den andra är omhändertagande av den döde med vilket menas skelettgrav eller brandgrav. Den tredje tidslinjen är det kollektiva medvetandet och den fjärde tidslinjen är individuell variation eller det individuella medvetandet (Jennbert 1988:90-91). Det finns ett generationsperspektiv som blir intressant när förändringar diskuteras. Det som är svårt att se och uppfatta idag är att forntiden är fylld med individer med släktingar som bundits samman i släktled och generationer. Ur ett generationsperspektiv blir gravarna minnen, traditioner och om man räknar fyra generationer på 100 år blir det 40 generationer från år noll till idag (Jennbert 1988:92-93). Själva tanken med generationsperspektiv är att visa på överföringar av traditioner eller idéer.

Arkeologi är en vetenskap med få säkra fakta och när ord som religionsskiften används blir det flesta väldigt skeptiska av naturliga anledningar. Jennbert menar dock att då gravskicket gått från megalitgravar till brandgravar osv. bör det ha funnits någon form av religiös innebörd. Mats P. Malmer menar att vi haft sex religionsskiften från mesolitikum fram till idag (Jennbert 1988:94). Det kan dock diskuteras hur tydliga dessa religionsskiften varit då religioner tenderar att vara konservativa.

Det teoretiska verktyget "övergångsritualen" av Gennep, Hertz fortsatta forskning och Jennberts sätt att applicera teorin används i denna uppsats för att försöka förstå de döda och de efterlevandes mentala världsbild. Gravskick, gravgåvor, vapenutrustning samt övriga fynd är ledtrådar som går att hitta i gravarna för hur de dödas identiteter konstruerades samt vilka komponenter dessa bestod av. De teoretiska perspektiven

används i uppsatsen för att tolka materialet som analyseras som exempelvis de 90 vapengravarnas olika vapenutrustningskombinationer eller en rumsliga analys av trähinkar.

1.2.1 Gravgoods

Gravgoods är föremål som lagts ner i graven ihop med den döde som exempelvis mat, vapen och personliga tillhörigheter. Syftet kan ha varit att utrusta den döde med föremål som är meningsfulla i efterlivet eller hindra den döde att hemsöka de levande. Föremålens karaktär kan förevisa den dödes meriter och personliga karaktär. De vanligaste föremålen som hittas i gravarna är kläder med övrig utrustning samt behållare för mat och dryck (Parker Pearson 1999:7).

Jennbert menar att graven uppvisar den dödes liv i ett gravspråk där olika gravgoods har olika betydelser som exempelvis:

- **Krig och våld:** hästar, skepp, sköldar och hjälmar.
- **Jakt:** jaktfåglar, hundar och hundselar.
- **Förhandlingar och kommunikation:** domesticerade djur, kärl, glaskärl, spelbord, dryckeshorn och musikinstrument.
- **Personliga attribut:** djurkonst, ikonografi, kammar, klädespins, ornament, fibulas, broscher, pärlor och textilier.
- **Arbetserfarenhet:** textilproduktion, metallarbeten och specialverktyg.
- **Rikedom:** domesticerade djur, rikligt uttryckt materialism och monumentala gravar. (Jennbert 2006:136)

Dessa slutsatser har Jennbert kommit fram till under sin medverkan i *Midgårdprojektet* där hon studerade människans relation till djur. Vad den döde hade på sig till vardags får vi aldrig veta men det intrycket som den döde förevisar under gravsättningen blir de efterlevandes sista värdefulla minnen av individen. Vad den döde har på sig och vilka föremål individen får med sig i livet efter detta avgörs inte av individen själv utan av de efterlevande menar Parker Pearson. Kläder och föremål är gravens rekvisita samt ger en fingervisning om vad de efterlevande tyckte om den döde eller hur de ville den döde skulle uppfattas (Parker Pearson 1999:9). Det är inte ovanligt att den döde fick med sig mat i form av matbehållare, delar av

djur, burkar, skålar eller hela serviser. Detta är inte bara mat utplacerat för att den döde inte skulle vara hungrig i eftervärlden utan speglar ett komplext symbolvärde som de efterlevande visar gentemot den döde. Placerandet av mat i graven är bara ett delmoment i eventuellt flera faser som fester, fasta och offrande av mat. I vissa fall kan maten visa skillnaden på levande och döda då de levande äter tillagad mat medan de döda inte får tillagad mat. Det finns exempel där identitet kan visas med mat då utsäde från livsmedel kommer från den härskande släktens mark. Status och mat är väldigt centralt och detta kan visa sig i hur många kor, hästar eller höns den döde får med sig. Andra förklaringar till att offra djur är att djur haft ett stort symbolvärde som manligt och kvinnligt, släktskap eller för att kunna spå framtiden (Parker Pearson 1999:10). De behållare som ska innehålla mat och dryck som ofta finns i gravar behöver inte innehålla mat, utan de kan även vara på plats som en symbolisk gest. Det finns exempel där matbehållarna är till för att hålla själen av den döde kvar i graven (Parker Pearson 1999:10).

Det var inte ovanligt att den döde fick sällskap av utvalda hästar, grisar, hundar, mänskliga slavar, sin maka eller hela hushåll (Parker Pearson 1999:11). Andra djur som offras kan varit för festande som boskap, får, grisar och fåglar och dessa delades mellan den döde och de levande. Detta kan bevitnas i gravar då delar av styckade djur ofta förekommer.

De gravgåvor som hittas i vapengravarna är ledtrådar som kan hjälpa oss komma närmare den dödes identitet. Då det inte finns skriftliga källor om de dödas identitet så måste vi studera gravgåvorna för att försöka återskapa en möjlig identitet (Conlin Casella & Fowler 2005:2-3). Identiteten *vikingatida krigare* är svår att identifiera då vapengravar kan varit konstruerade efter sociala normer. I Köln finns det en vikingatida vapengrav med en sexårig pojke som begravts med vapenutrustning för vuxna (Pedersen 2014a:35). Detta visar att deponeringar av vapenutrustning möjligen kan varit ha varit en social- eller identitetsrit för att skapa krigaridentiteten i vapengraven.

Gravgodset och dess placering kan ge oss insikt i hur gravarna komponerats rituellt och därmed också en förståelse för de identiteter och efterlivsförståelser de uttrycker. För att tolka gravgods som kopparskålar, vapenutrustning, djur och andra fynd har Jennberts tolkning av gravspråket applicerats eller diskuterats i uppsatsen.

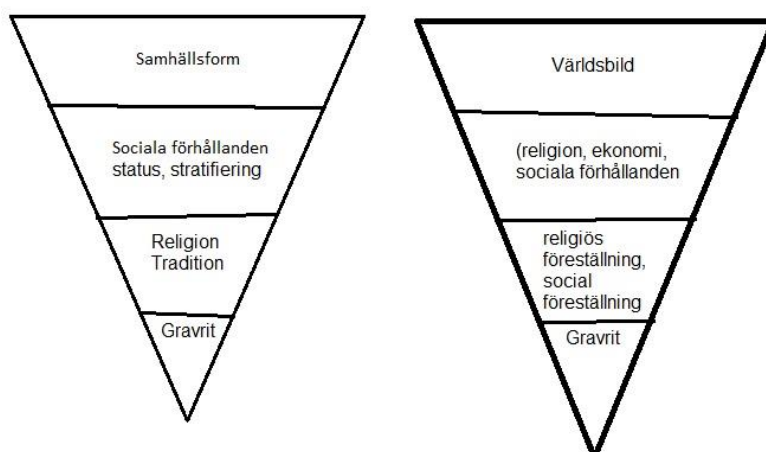
1.2.2 Skillnader i gravskicket

I denna uppsats kommer även vikt att läggas vid det yttre gravskicket. Det första man får veta då en grav hittas är vilken typ av grav det är: flatmarksgrav, gravhög, gravgrop, gravröse eller skeppssättning m.fl. Alla detaljer som hur stor och djup graven är och hur den är formad kan ge information om den döde så som status och kön (Parker Pearson 1999:5). Det finns många olika etnografiska exempel på hur en grav kan konstrueras för att passa den döde och de efterlevande kontextuellt. Två exempel på detta är storhögar och skeppsbegravningar från järnåldern där man har kunnat visa på att de tillhört personer av hög status och att dessa gravtyper var för högt stående individer (Bennet 1988:74). Gravskicket från den äldre järnåldern ändras från ett mycket varierat yttre formspråk till ett mer stereotypt från Vendeltiden och in i Vikingatiden. Det finns arkeologer som ser skillnaderna i gravskicket som en strukturellt social omvandling. De gravarna med få föremål kan möjligen antyda att de är av ett litet behov av avvikelse. Detta kan jämföras med gravar som har rikligt med föremål och verkar vara av ett större behov av social avvikelse (Bennet 1988:75). Bennet menar att de rika gravarna har komponerats av människor som har försökt hävda sig. I Mälardalens gravar från folkvandringstid verkar kvinnor begravts i rundare stensättningar medan männens gravar oftast är mer oregelbundna, trekantiga och rektangulära till formen. Det finns också tendenser som tyder på att kvinnogravarna är mer prydligt byggda jämfört med mansgravarna och stenarna är mestadels mindre storleksmässigt. Mansgravarna är ofta större samt har större variation än kvinnogravarna som tenderar att vara små och låga (Bennet 1988:78). De inre detaljerna som inredning, konstruktion och gravskick verkar inte vara könsbundet men när det gäller mängder djurben får männen fler och större ben än kvinnorna. Skillnaden är inte stor men visar ändå att kön och social status var viktiga faktorer som påverkade hur en persons grav utformades (Bennet 1988:78-79).

1.2.3 Brandgravar och livet efter detta

Agneta Bennet menar att under den äldre järnåldern trodde människor att själen frigjordes från kroppen till ett dödsrike och att graven inte är den dödes boning utan en manifestation för att kommunicera med gudarna och krafterna. Graven var oviktig och behövde inte vara synliga för de efterlevande. Under yngre järnåldern trodde man att själen blev fri från kroppen och kom till Valhall eller Hel. Graven är nu en

förvaringsplats för den dödes rester på jorden. De riter som hålls vid begravningen så som exempelvis gravmåltid och djuroffer är viktiga funktioner för att kommunicera med gudarna. Graven blir viktig och bevaras synlig för de efterlevande (Bennet 1988:83). Den utveckling som sker under järnåldern gällande brandgravskicket anser Bennet går att förknippas med Asatron och "förkroppsligandet" av gravens ökade betydelse. Det är möjligt att befolkningen under yngre järnåldern fick en mer konkret döds- och gudsuppfattning som gjorde att man gick över till ett mer gemensamt brandlagergravskick. Med denna förändring blir gravar med föremål fler (Bennet 1988:82-83). Åke Hyenstrand menar att olika begravningsriter kan ha kommit till så här: mentalitet och livsåskådningar hos en person eller samhällsgrupper påverkas av vilken samhällsform som härskar och hur stratifieringen ser ut. Varje samhälle har religiösa riter eller traditioner som kan påverkat hur gravriten slutligen utformats. Hyenstrand var av den åsikten att graven är resultatet av religiös verksamhet, dödsuppfattning och livsåskådning. Genom att kvantitativt analysera gravar trodde Hyenstrand att man kunde förstå gravens funktion i religionen och som socialt uttryck (Hyenstrand 1982:39).

Figur 1. Denna modell visar hur begravningsriter kan utvecklats.

En grav är en komplicerad samhällsprodukt då många normer och livsåskådningar strålar samman till vad som möjligen skall gestalta den dödes liv. Den dödes genus, sociala ställning, religion samt mentalitet spelar möjligen in i gravens utformning tillsammans med de efterlevande och samhällets normer.

Hyenstrands modell hur begravningsriter formas används i diskussionen om hur begravningsriter och gravskick har förändrats över tid.

1.3 Material och metod

Fig.2. De huvudsakliga områden som studeras från Pedersens sammanställningar samt med hästrelaterade gravar från Norge och Sverige (Pedersen 2014a:16).

Den här uppsatsen bygger på 296 gravar. 238 av dessa gravar kan med säkerhet dateras till vikingatid, samt innehåller vapenutrustning eller innehåller vapenutrustning och hästutrustning; d.v.s. ingredienser som vanligtvis associeras med krig och krigaridentitet. Dessa utgör mindre än fem procent av det totala gravantalet på ca 5100 vikingatida gravar från 305 olika platser (Pedersen 2014a:39). De 58 övriga gravarna tillhör två kategorier: gravar som har föremål daterade till vikingatid eller som kan associeras med vapengravar eller en trolig begravningsplats, odaterade gravar eller gravfält som eventuellt är vikingatida. (Pedersen 2014a:39). Materialet som används är sammanställt av Anne Pedersens publikation i två band som *heter Dead Warriors, A Study of Weapon and Equestrian Burials in Viking-Age Denmark, 800 – 1000* från 2014. Gravmaterialet är från

Danmark och Svenska Skåne då det tillhörde gamla Danmark 800-1050 samt Tyska Schleswig. Pedersens materialsammanställningar är gjorda på de 296 gravar som används i denna uppsats. Detta gör att ett flertal av dessa gravar kan återkomma i fler än en sammanställning beroende på vilka kategorier Pedersen har valt att undersöka.

Pedersens materialsammanställningar har fungerat som underlag för en serie korrespondensanalyser samt rumsliga och kvantitativa analyser. En korrespondensanalys visar prickar som bildar mönster på en spridningskarta som avläses för att kunna se relationerna mellan ett antal faktorer. Denna sorts analys är bra då faktorer som normalt inte går att mäta går att kombinera för att få fram en relation mellan komponenterna. Korrespondensanalysmetoden gör det möjligt att se eventuella samband mellan material och uttryck, vilka i sin tur kan blottlägga mentaliteter i gravspråket till de döda och samtidigt få kvantitativa resultat gällande exempelvis gravgåvor. I denna uppsats blir korrespondensanalysen ett verktyg för att kunna se gravgåvornas relation till varandra ihop med faktorer som kön och gravskick. Författaren kommer även att använda vapenplacering i gravarna för att få fram en rumslig analys som kan ge värdefull information om hur gravgods används och vilken roll det spelade för den döde eller de sörjande. Den information som gravarnas analyser ger blir det underlaget som författaren har till sitt förfogande då uppsatsens frågeställningar ska besvaras. Resultatet av analysen tolkas för att försöka förstå gravgodsets betydelse, om det går att identifiera en krigaridentitet samt om det går att förstå gravprocessen mening. För att kunna diskutera resultatet av analysen kommer författaren läsa arkeologiska publikationer och jämföra gravdata med andra centralplats som Birka samt gravfälten Tuna och Valsgårde. Dessa centralplatser och gravfält används i jämförande kontexter gällande hästrelaterade vapengravar och tidsmässigt för att se förändringar i gravskicket.

1.4 Källkritik

Det har används en kvantitativ metod för att få fram sammansättningarna i vad hästrelaterade- och vapengravarna innehöll och en kvalitativ metod vid den rumsliga analysen av gravgåvornas och vapenutrustningens placering i graven. Resultatet

blev inte lika djupgående som kan önskas då majoriteten är väldigt kvantitativt inriktad i materialsammanställningarna i Pedersen (2014).

De gravdata författaren har arbetat med har sina svagheter då kvalitén på utgrävningarna av gravarna varierar. Pedersens (2014) materialsammanställning består av fyndlistor där fynden delas upp i olika fyndkategorier. Detta medför dock att det är problematiskt att avgöra i vilket skick föremålen är i då detta inte rapporterats i fyndtabellerna. Att bara studera fyndlistorna medför att det är komplicerat att avgöra om graven kan betraktas som rik eller är av lägre dignitet. Resultatet av detta visar att analysen av så kallade rika vapengravar tenderar att bli vilseledande (Fig.19, Fig.20). Vapengravar med fler föremål i olika fyndkategorier kan uppfattas som "rikare" jämfört med gravar som eventuellt innehållit få föremål av ädelmetall och prestigeföremål. Den tidigaste vikingatida graven i materialet grävdes ut så tidigt som 1807 i Jelling, Danmark. Detta medför att denna utgrävningens kvalitet och rapportering är bristfällig. Resultatet av uppsatsens analys kan därför bli något missvisande då alla utgrävda gravar inte har grävts ut på samma sätt och utan hjälp av modern teknik. Det förekommer även gravar som inte blivit sakkunnigt undersökta. De data som författaren har arbetat med har hanterats av väldigt många människor med olika kunskapsnivåer, synpunkter och traditioner så mycket kunskap kan ha förvanskats eller förändrats på vägen p.g.a. den mänskliga faktorn.

Det är problematiskt att enbart använda sig utav antal fynd för att utröna om den döde som är begravd var en rik person. Av tradition används ofta antal föremål för att avgöra vilken status den döde hade (Pedersen 2014a:223). Det är dock viktigt att studera gravgåvornas kvalitet så väl som kvantitet. En person kan vara begravd med ett flertal föremål av låg kvalitet men kommer per automatik räknas som en person av hög status medan en person som begravs med få föremål men av hög kvalitet kommer att ses som en person av lägre status. I Ketting grav 1 (Danmark) återfinns en man begravd med en rad hästrelaterade föremål och som även fått med sig en häst i graven (Pedersen 2014a:223–224). Vid närmare studie av föremålen visar sig dessa vara av mycket låg kvalitet och gravens storlek är så pass liten att den döde begravs på hästen för att få rum. Denna grav skulle traditionellt räknas som en rik grav (Pedersen 2014a:223–224). I kontrast till denna grav finns Bjerringhøj (Jylland, Danmark). I denna grav återfinns inga hästrelaterade föremål, djur eller svärd. Dock hittades en yxa med silverinlägg. Yxan till trots skulle den döde begravd i denna grav

anses ha lägre status än personen i Ketting grav 1. Detta visar att det är viktigt att se till gravgåvornas kvalitet så väl som kvantitet för att få en uppfattning om den dödes status (Pedersen 2014a:224).

De skriftliga källor som har använts är inte skrivna av samtida människor eller i flera fall skrivna av utomstående betraktare. Dessa författare kom från andra kulturer med andra traditioner som t.ex. muslimerna Ibn Fadlan och Ibrahim Al-Turtishi, de kristna Ansgar, ärkebiskop Rimbert, Adam av Bremen och Snorre Sturlasson samt Jordanes.

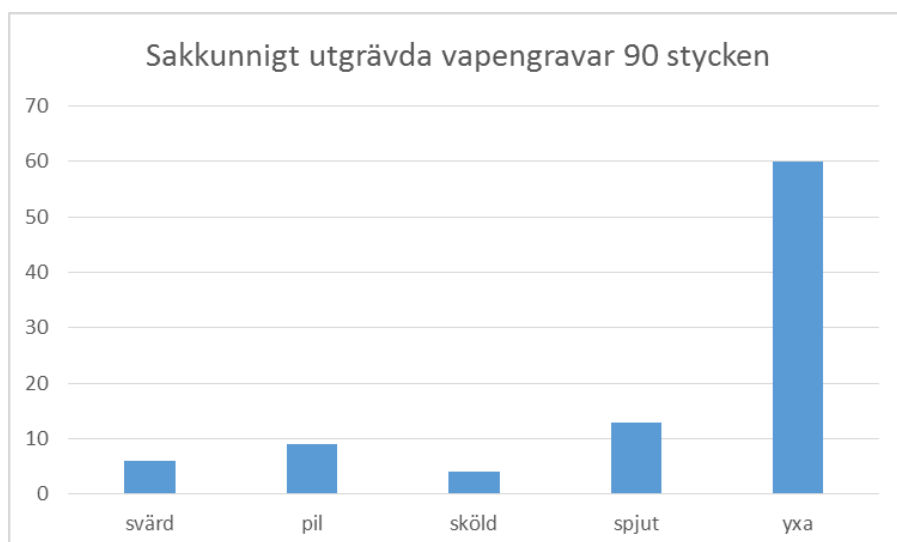
2 Analys

Analysens syfte är att analysera vapenkombinationer, hästrelaterade gravar, regionala och tidsmässiga skillnader, skillnaden mellan män och kvinnor, ekonomiska skillnader samt rumslig placering av gravgods. Detta görs för att försöka förstå gravgodsets innebörd i vapengravarna samt den vikingatida begravningsprocessen för att försöka se spår av rituella ceremonier i vapengravarna. Vapengravarnas gravgåvor och rumsliga position analyseras för kunna se eventuella identitetsuttryck i gravarna samt att undersöka om gravarnas konstruktion kan säga något om de efterlevande och deras föreställningar om den döde och efterlivet. Gravgåvor nedlagda nära den dödes kropp är möjligtvis mer meningsbärande än gravgåvor i gravens periferi vilket medför att dessa möjligen kan ge en bild av den dödes status.

2.1 Vapenkombinationer

2.1.1 90 sakkunnigt utgrävda vapengravar

Det största materialet från Pedersens sammanställning av vapengravar består av 90 sakkunnigt utgrävda gravar från Tyskland, Danmark och Sverige. Endast två av dessa gravar har mer än en del vapenutrustning och dessa innehöll yxa och spjut. I de andra vapengravarna återfanns en typ av vapenutrustning så som svärd, yxa, spjut, sköld eller pilspetsar (Pedersen 2014a:189–191).

Fig.3. Diagram över vilka vapen som hittats i de 90 sakkunnigt utgrävda vapengravarna.

Av de 90 vapengravarna har endast sex stycken svärd och det är svårt att veta varför men kan möjligen påvisa att svärdet var ett vapen som endast var förbehållet en mindre grupp i samhället. Pilspetsar är en mer komplex form av vapenutrustning och det är svårt att med säkerhet veta exakt hur många pilar som fanns och om det även funnits en pilbåge i graven. Många föremål av organiska material bryts ner och det kan vara anledningen varför det endast hittats nio pilspetsar i materialet. Skölden klassas egentligen inte som ett vapen men läggs in i vapengravkategorin i den här uppsatsen. Då skölden inte definieras som vapen men är viktig klassas samtliga vapen samt sköld som vapenutrustning i denna uppsats. Endast fyra sköldar har hittats i form av sköldbucklor. Det övriga materialet i sköldarna har inte bevarats vilket kan vara en av anledningarna till varför så få sköldar har identifierats. Det har hittats 13 spjutspetsar i vapengravarna. Det är endast spjutspetsen som är bevarad då spjutets skaft bryts ner.

Det vanligast förekomna vapnet i gravmaterialet är yxan som har hittats i 60 av vapengravarna. Dessa yxor är så kallade stridsyxor som skiljer sig från vanliga bruksyxor och var effektiva vapen i vikingatidens vapenarsenal.

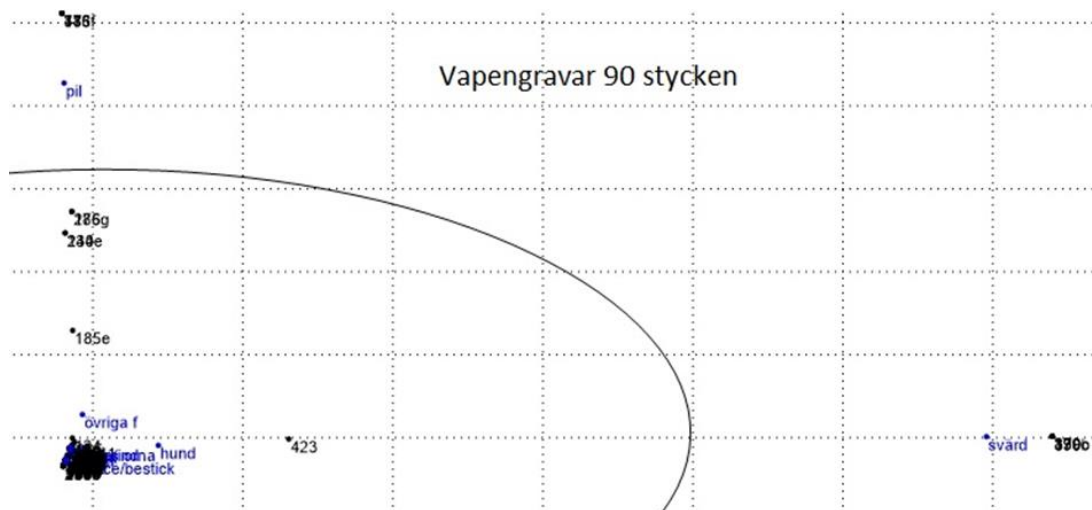

Fig.4. Korrespondensanalys av 90 vapengravar.

Fig.4 ovan visar samma vapengravar som behandlas i Fig.3 men analyserade enligt korrespondensanalys. Här ser man de olika vapendelarnas relation till varandra och hur vanliga fynden är i gravarna. Denna korrespondensanalys visar att svärd och pil inte är vanligt som diagrammet Fig.3 också visar men att dessa två vapentyper (svärd, pil) inte verkar ha någon nära relation med något annat (Pedersen 2014a:189–190).

2.1.2 Störda vapengravar

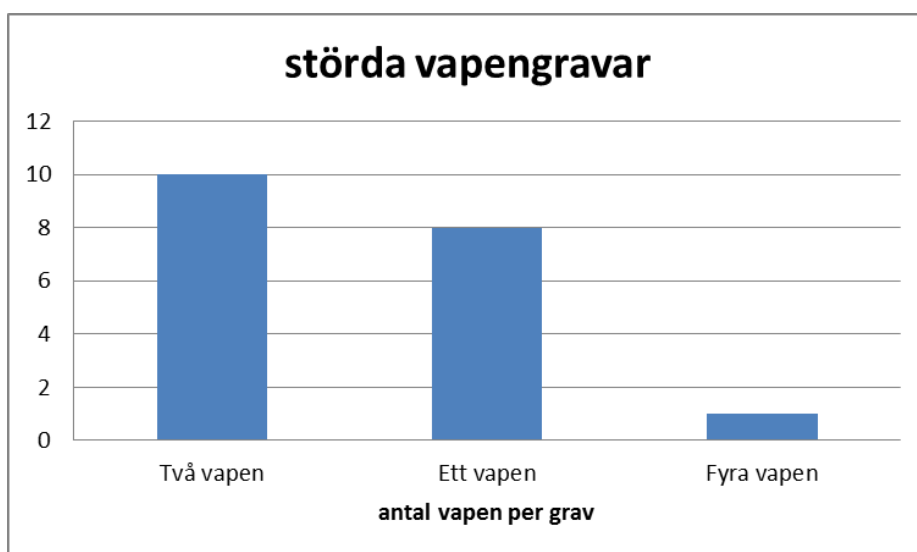

Fig.5. Förevisar hur många vapen som hittats per grav i störda gravar.

Dessa 19 vapengravar har störts och då gravarnas kontext blivit delvis förstörda går det inte att lita helt på gravens kombinationer då föremål eventuellt fattas.

Diagrammet ovan (Fig.5) visar 19 störda vapengravar som lekmän har utgrävt.

Diagrammet visar att det finns tio gravar med två vapen, åtta gravar med ett vapen och en grav med fyra vapen (Pedersen 2014a:194). Detta diagram är motsägande mot diagrammet i Fig.3 då fler vapengravar har två vapen än de som har ett vapen. Graven med fyra vapendelar utmärker sig då det är den enda graven av 19 störda vapengravar som innehåller ett större antal delar vapenutrustning. Det inte är vanligt med fyra delar vapenutrustning i en grav vilket kan utläsas i Fig.10 och Fig.11 som visar häst och vapengravar från sent 700-tal till tidigt 1000-tal då de visar att gravarna i regel som mest innehåller tre vapendelar. Graven med fyra delar vapenutrustning är dock inte unik då det finns norska och svenska hästrelaterade gravar som innehåller fem delar vapenutrustning (Fig.6, Fig.8). Hästrelaterade vapengravar antas ofta vara rika gravar.

2.1.3 Norska och svenska hästrelaterade gravar

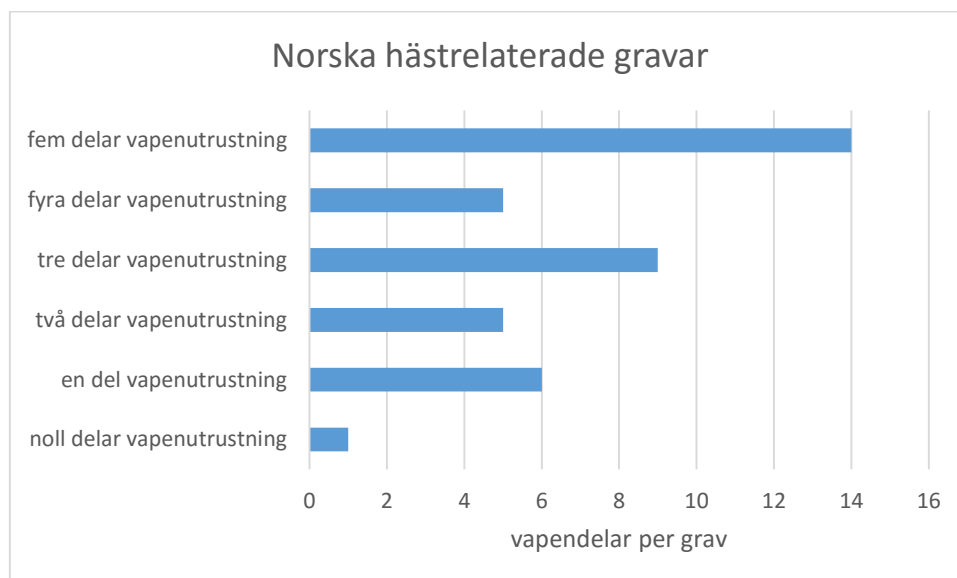

Fig.6. Diagrammet visar hur många vapen per grav norska hästrelaterade gravar innehåller.

I analysen kommer gravar med hästrelaterat fyndmaterial i Norge och hästrelaterade gravar (med detta menas en grav som innehåller föremål som går att relatera till hästar och rytteri) finnas med för att de ofta sammankopplas med vapen och rika gravar.

Norges 51 hästrelaterade gravar har följande vapensammansättning: sex gravar med ett vapen, fem gravar med två vapen, nio gravar med tre vapen, 15 gravar med fyra vapen, 14 gravar med fem vapen och en grav utan vapen. Det verkar som hästutrustning och vapen har en naturlig sammankoppling i Norge då 50 av 51 gravar innehöll vapen.

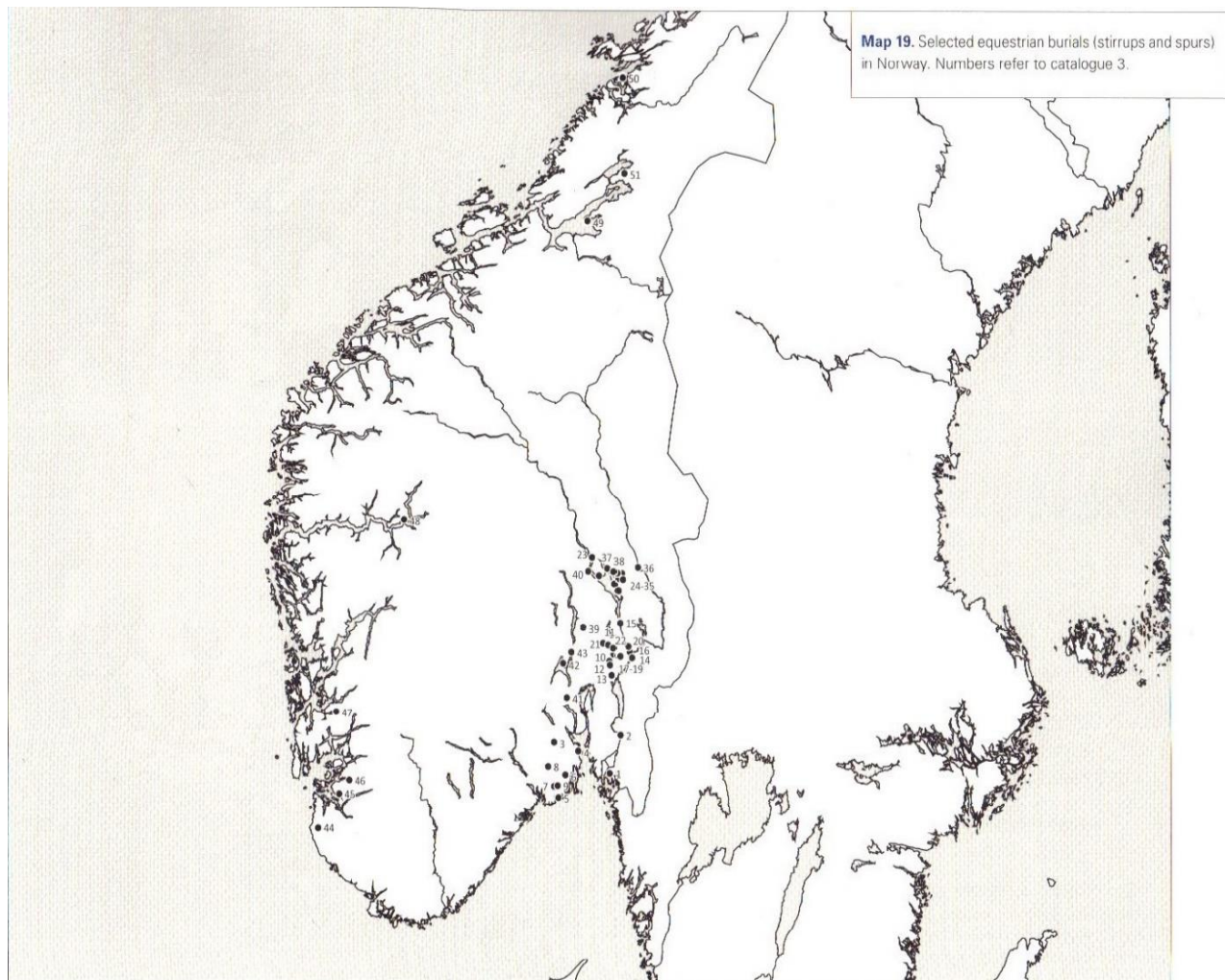
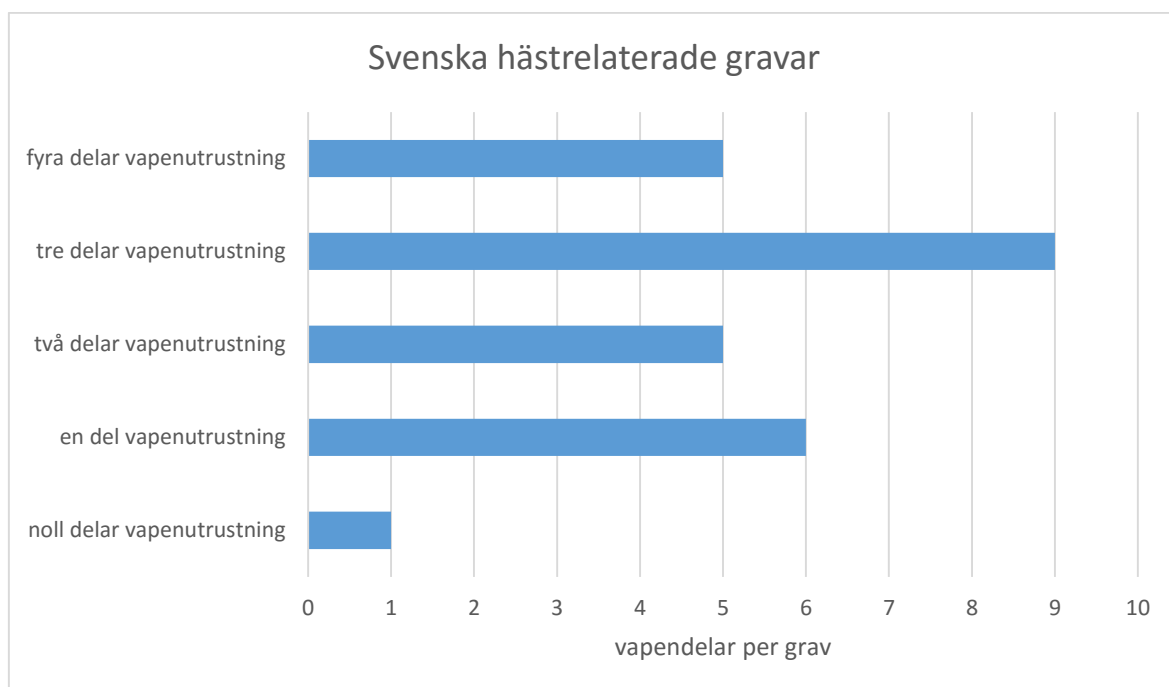

Fig.7. Kartan visar norska hästrelaterade gravar (Pedersen 2014b:182).

Fig.8. Diagrammet visar hur många vapen per grav svenska hästrelaterade gravar innehåller.

Sveriges 50 hästrelaterade gravar har vapensammansättningen: tio gravar utan vapen, nio gravar med ett vapen, elva gravar med två vapen, tio gravar med tre vapen och tre gravar med fem vapen (Pedersen 2014b:123–127). Sveriges hästrelaterade gravar har i snitt mindre vapen per grav än de norska. Det är dock svårt att förklara vad denna skillnad kan bero på.

Norges gravar med 133 vapen i 51 gravar har ett medeltal på 2,6 vapenutrustning per grav medan de 64 vapenutrustningarna i 50 svenska gravar har ett medeltal på 1,3 vapenutrustning per grav. Det är också skillnad på antalet gravar som inte innehåller några vapen. De är endast tio av de svenska gravarna som inte innehåller vapenutrustning samt endast en norsk grav utan vapenutrustning.

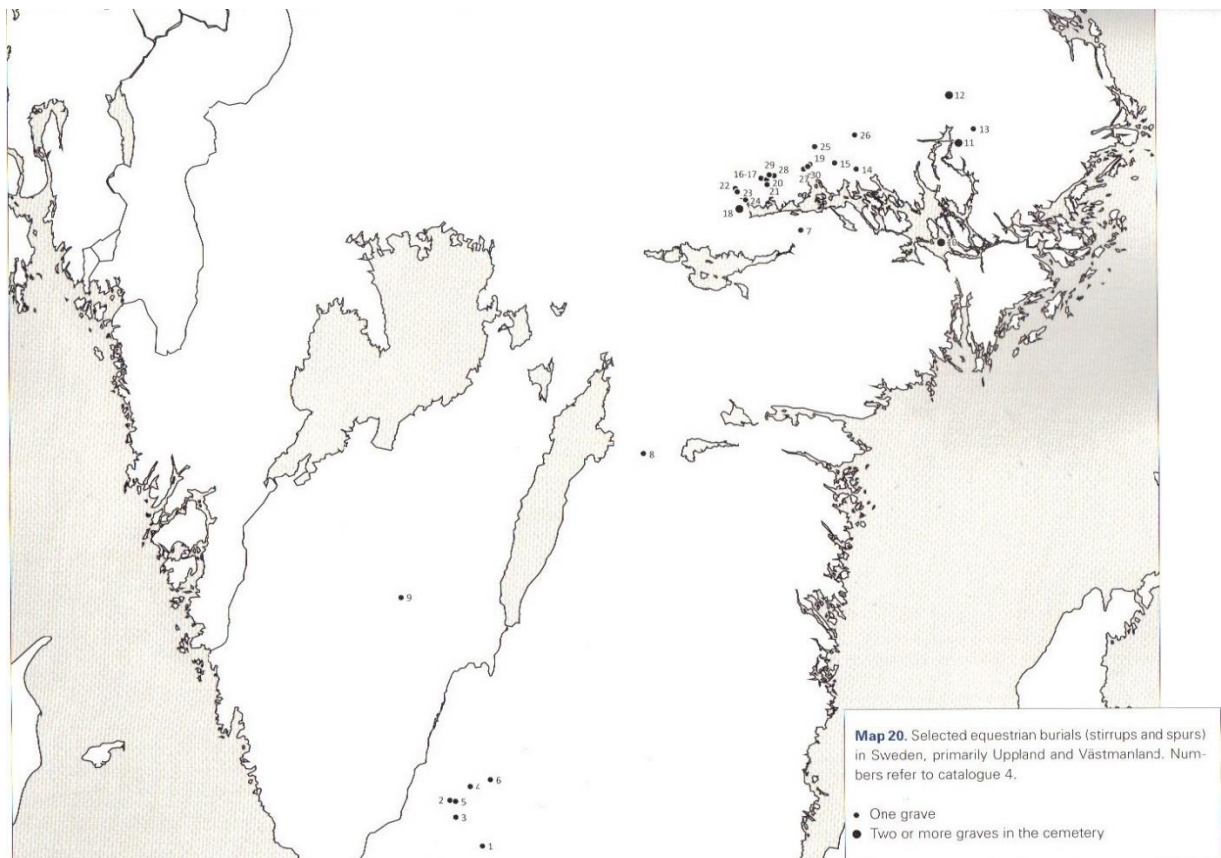

Fig.9. Kartan visar hur de svenska hästrelaterade gravarna är placerade (Pedersen 2014b:183).

2.1.4 Tyska, danska och svenska häst- och vapengravar från sent 700-tal och tidigt 1000-tal

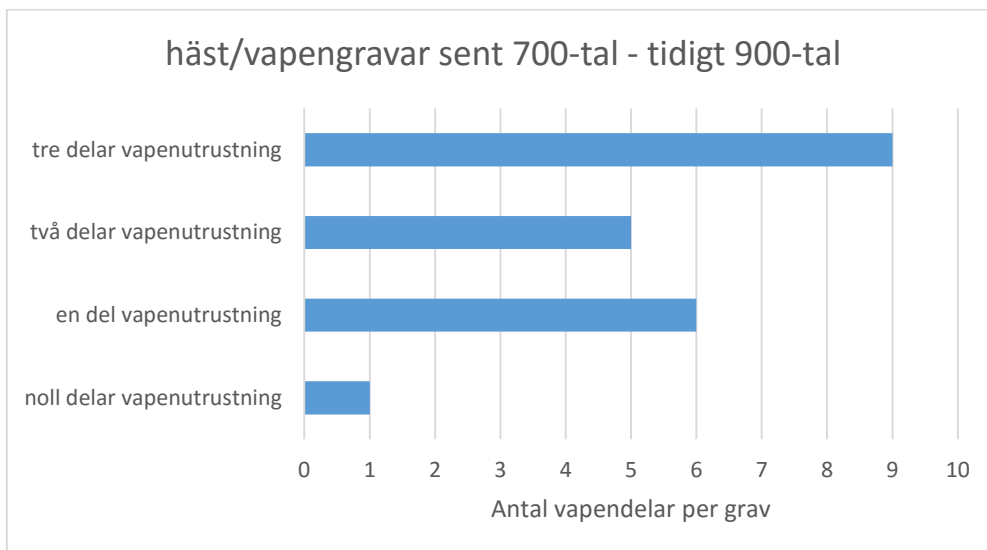
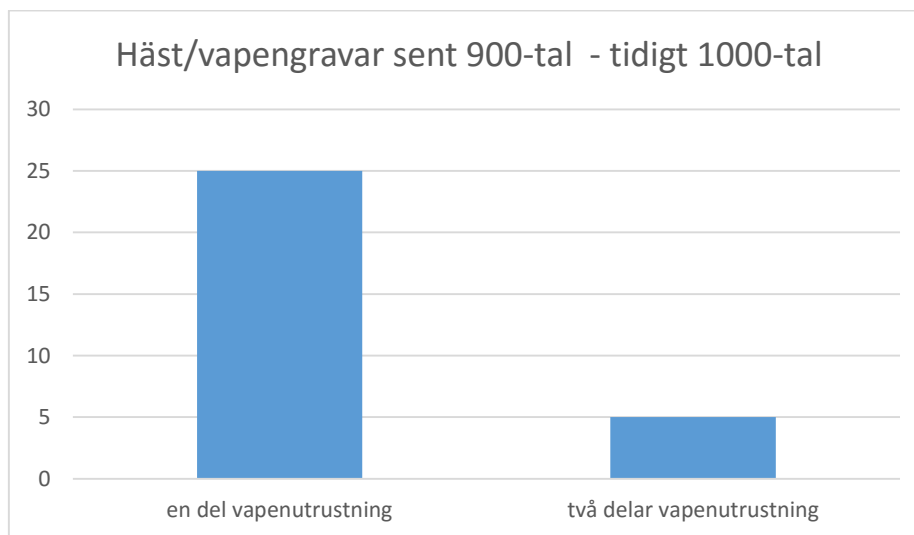

Fig. 10. Diagrammet visar hur många vapen per grav häst- och vapengravar hade under sent 700-tal till tidigt 900-tal.

I Pedersens publikation (2014) finns det en tabell för sent 700-tal till tidigt 900-tals häst- och vapengravar som visas i Fig.10 och en tabell för sena 900-talet till tidiga 1000-talets som visas i Fig.11 (Pedersen 2014b:147–156). Dessa gravar som är från södra Sverige och Danmark är intressanta ur ett tidsmässigt perspektiv då de visar förändringar av användandet av antal vapenutrustning i gravskicket över tid.

De 56 stycken gravarna från sent 700-tal till tidigt 900-tal fördelning av vapen är: tre gravar med noll vapen, 36 gravar med ett vapen, 13 gravar med två vapen och fyra gravar med tre vapen. Ur ett regionalt perspektiv verkar det som om de norska gravarna (Fig.6) har mer vapen oavsett vilken tidsperiod. Att det är vanligast med ett vapen per grav sammanfaller med Fig.3 och gravarna från 1000-talet Fig.11.

Fig. 11. Diagrammet visar antal vapenutrustning per grav i häst och vapengravar från sent 900-tal till tidigt 1000-tal.

De 30 häst-och vapengravarna från sent 900-tal till tidigt 1000-tal fördelas på följande sätt: 25 gravar med ett vapen samt fem gravar med två vapen (Pedersen 2014b:153–156). Dessa häst- och vapengravar skiljer sig i antalet med 56 gravar under sent 700-tal - tidigt 900-tal emot 30 gravar under sent 900-tal till tidigt 1000-tal (Fig.10 och Fig.11). Av de 56 gravarna från sent 700-tal - tidigt 900-tal är det tre gravar som inte innehåller vapenutrustning medan samtliga häst- och vapengravar från sent 900-tal till tidigt 1000-tal innehåller minst en del vapenutrustning.

2.1.5 Vapenutrustning i tyska, danska och svenska häst/vapengravar från sent 700-tal och tidigt 1000-tal

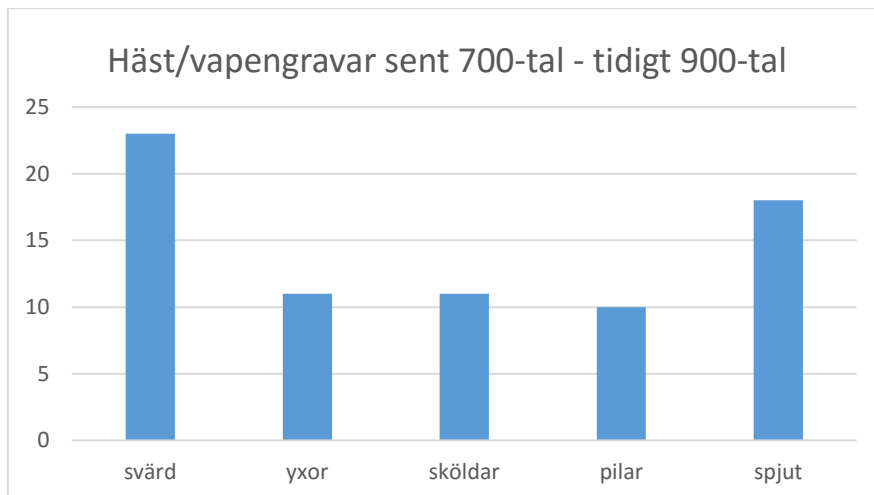

Fig. 12. Diagrammet förevisar vilken typ av vapenutrustning häst-och vapengravar innehöll på sent 700-tal till tidiga 900-talet.

Häst- och vapengravarna från Tyskland, Danmark och Skåne innehåller 23 svärd, elva yxor, 18 spjutspetsar, elva sköldar och tio gravar med pilspetsar. Det är intressant att det är så många svärd och spjutspetsar då diagrammet i Fig.3 visar på motsatsen i materialet från de gravar som inte innehåller hästrelaterat material.

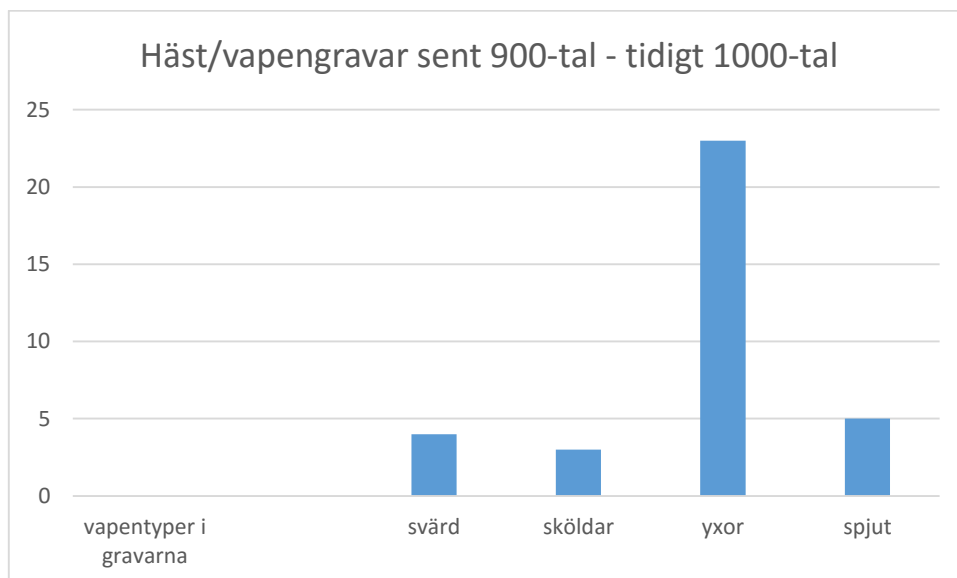

Fig. 13. Detta diagram visar vilka vapen som häst-och vapengravar innehöll från sent 900-tal till tidigt 1000-tal.

Häst och vapengravarna från sent 900-tal till tidigt 1000-tal innehåller fyra svärd, 23 yxor, fem spjut och tre sköldar. Den uppenbara skillnaden mellan sena 700-tal till tidiga 900-talets och sena 900-tal till tidigt 1000-tal i häst- och vapengravar är att svärdens antal kraftigt minskat och yxorna har mer än fördubblats. I gravar med hästvagnar är vapenutrustning ovanligt bland gravgåvorna då endast en av 41 gravar innehöll vapenutrustning i form av en yxa (Pedersen 2014a:213-214).

Analysen av vapenkombinationer från Tyskland, Danmark och Sverige visar att de flesta vapengravar innehåller ett vapen. Det vanligaste vapnet i vapengravarna är en yxa. Svärd och spjut är vanligare i 900-talets hästrelaterade vapengravar men på 1000-talet blir yxan den vanligaste vapentypen. Det är ovanligt med vapengravar som har fler än två vapen per grav.

Det finns regionala skillnader i antal vapen i de norska och svenska hästrelaterade vapengravarna. Medelantalet vapen i de norska gravarna är 2,6 mot de svenska gravarna som innehåller 1,3 vapen per grav.

2.2 Vapen och övriga gravgåvor

2.2.1 Dekorerad vapenutrustning och föremål i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige

Det finns vapengravarna som innehåller vapenutrustning och föremål som har dekorativa detaljer. Det finns 93 gravar med svärd varav 35 innehöll dekorativa utsmyckade svärd, 117 vapengravar innehöll yxor men endast tio var dekorativt utsmyckade, av 85 vapengravar som innehöll spjut var 29 dekorerade (Pedersen 2014b:128–137). Vapenutrustning som sköldar och pilspetsar har det inte hittats med några dekorativa inslag. Pilar kan möjligen ha setts som förbrukningsvara.

Det finns föremål som har dekorativa inslag så som stigbyglar, trähinkar och kopparskålar. Stigbyglar finns i 111 vapengravar och i 70 gravar är de dekorativt utsmyckade. Trähinkar finns i 82 vapengravar och av dem är 25 dekorerade. Trähinkar är föremål som möjligen användes i vardagen och det är svårt att veta om dekorerade trähinkar användes i vardagen eller om de dekorerades speciellt till begravningar. Kopparskålar har hittats i 35 vapengravar men det är endast fem som

är dekorerade (Pedersen 2014b:138–141, 149-152). Metallföremål som kopparskålar var möjligen dyra redan utan dekorationer så det är möjligen därför så få är dekorerade.

2.2.2 Djur i norska och svenska vapengravar

I Svenska och Norska vapengravar med hästtillbehör finns det intressanta skillnader i den regionala traditionen kring gravgåvor. De Norska häst- och vapengravarna har fler gravgåvor i form av vapenutrustning, skäror, saxar och falkstenar (liten sten som legat i falkens mage). Ett annat mönster som kan ses i de Norska häst- och vapengravarna är att gravar som innehåller en skära ofta innehåller rikligt med gravgods (Pedersen 2014b:123–127). De Svenska häst-och vapengravarna från Uppland innehåller i snitt mindre gravgåvor men det finns även rikligt med gravgåvor i Birka samt gravfälten i Tuna och Valsgärde (Pedersen 2014b:123–127).

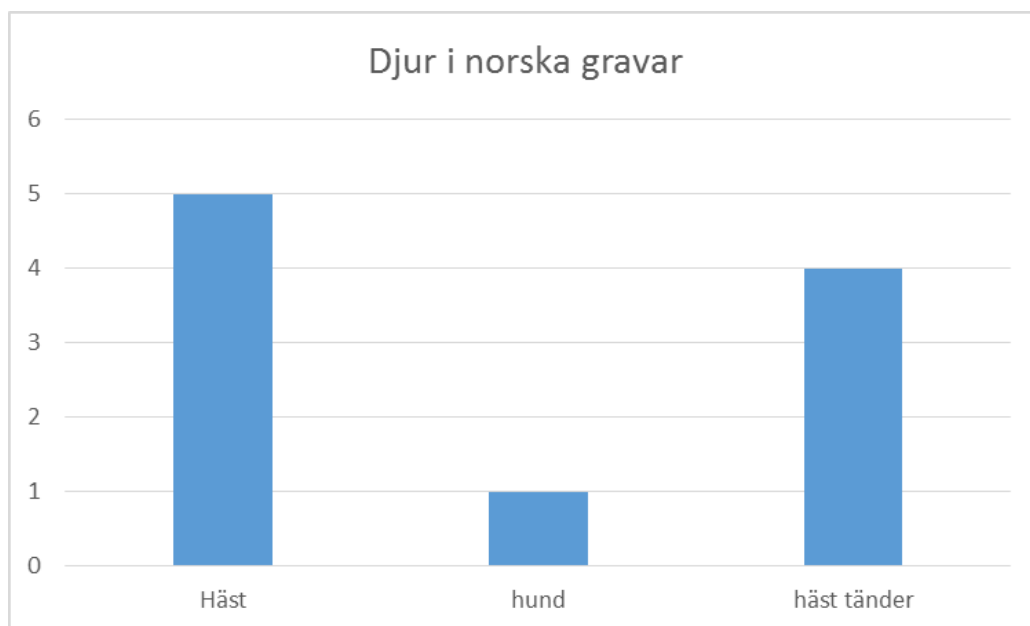

Fig.14. Detta diagram visar antal djur som fanns i norska vapengravar.

Fynden av djur i norska gravar består av fem hästar, fyra tänder från häst samt en hund. Det finns intressanta regionala skillnader här då det är mindre djurfynd i norska gravar än i svenska gravar (Fig.14, Fig.16) samt att det finns en fågel bland de svenska gravarna.

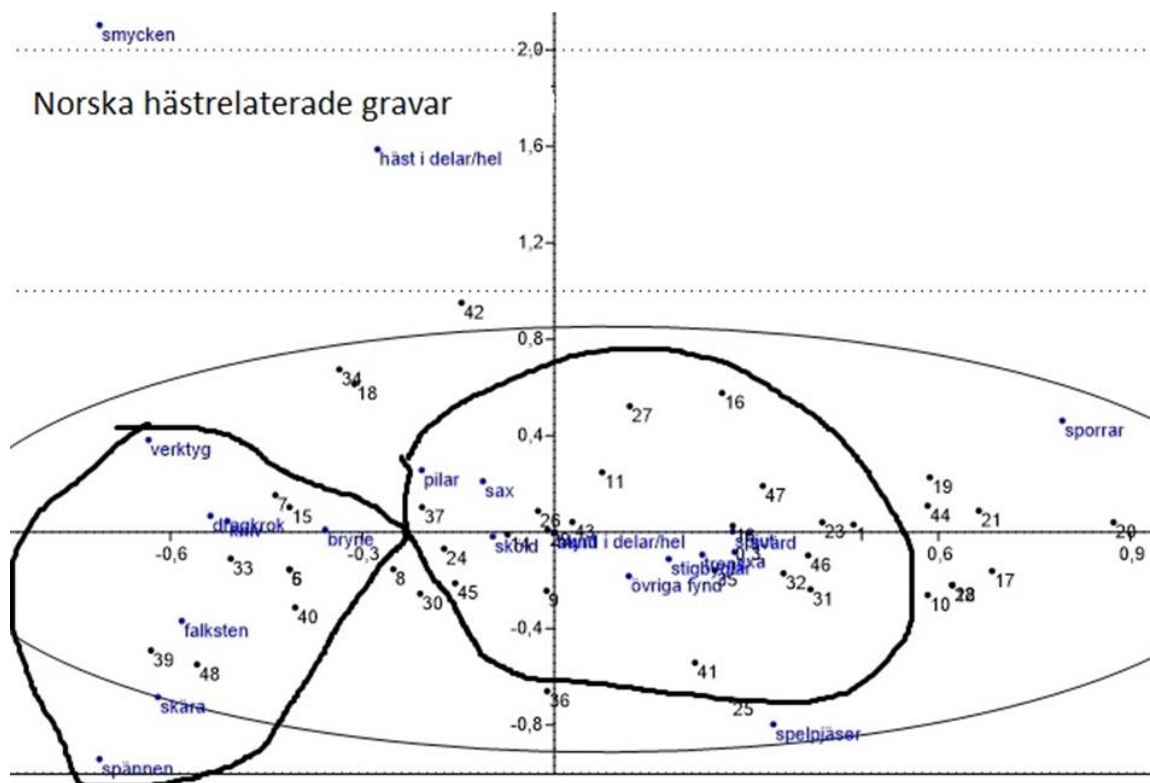

Fig. 15. Korrespondensanalys över norska hästrelaterade gravar.

Korrespondensanalysen över Norska hästgravar kan ge oss insyn som att sporrar, spelpjäser, skärnor, spännen och verktyg inte kombinerades med andra gravgåvor samt att dessa var ovanliga.

Föremålen i de två inringade grupperna, i Fig.15, har möjligen en relation till varandra som korrespondensanalysen visar oss. Gruppen till vänster i Fig.15 visar att brynen, falkstenar, skärnor, verktyg, dragkrokar och spännen kan hittas i samma grav. Den inringande gruppen till höger i Fig.15 visar att pilar, saxar, sköldar, djur i del/hela samt stigbyglar verkar ha en relation till varandra och kan eventuellt härledas till i samma grav.

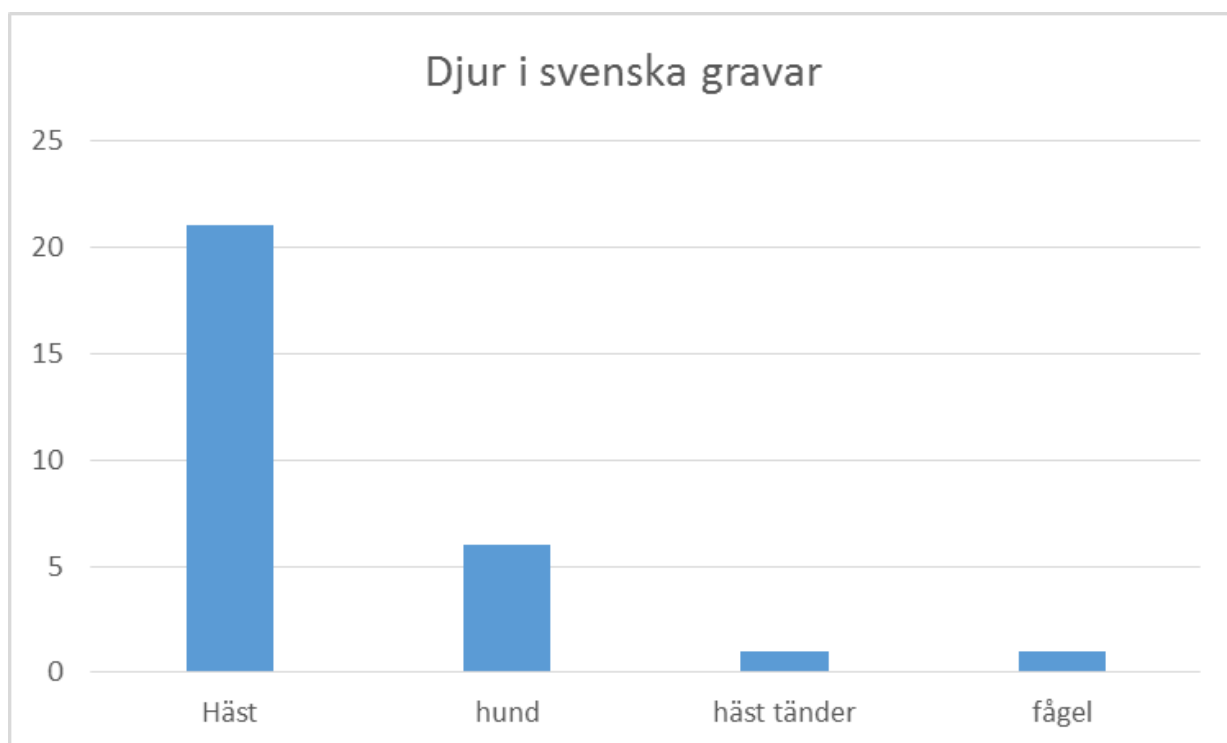

Fig. 16. Diagram över antal djur i svenska vapengravar.

De svenska vapengravarna innehållandes djur består av 21 hästar, ett par tänder från häst, sex hundar samt en fågel. Det som är utmärkande är skillnaden på antal djur i svenska gravar i förhållande till de norska gravarna. Det är tio djur i delar eller hela (Fig.14) i norska gravar jämfört med de svenska gravarna som innehåller 29 djur i delar eller hela. Skillnaden på antal djur hittas i gravar kan vara ett tecken på regionala skillnader i gravskicket mellan Norge och Sverige. Då det är nästan tre gånger fler djur som hittade i svenska gravar och dessa verkar det inte vara tillfälligheter utan avsiktligt placerade djur.

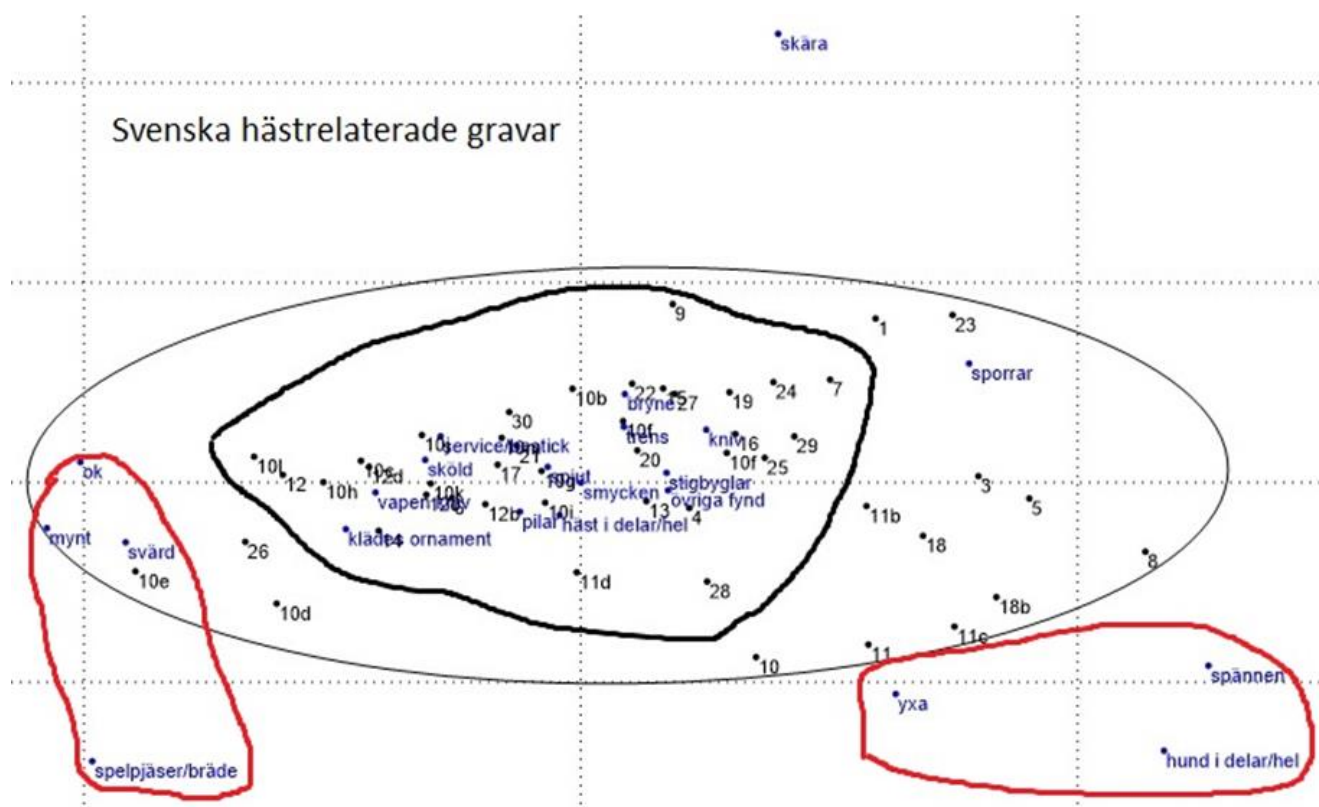

Fig.17. Korrespondensanalys över svenska hästrelaterade gravar.

Likheterna mellan svenska och norska hästrelaterade gravar är att spelpjäser/bräden, skärnor, djur i delar, spännen och sporrar är ovanliga gravgåvor. Det finns två möjliga grupper av föremål som visar på mindre förekommande föremål i gravarna och de består av ok, mynt, svärd samt spelpjäser/bräden i en grupp och yxa, spännen samt hund i delar/hel i den andra gruppen. Den centrala gruppen i Fig.17 består av föremål och gravgåvor som är mer frekvent förekommande i gravarna samt relationerna mellan dessa.

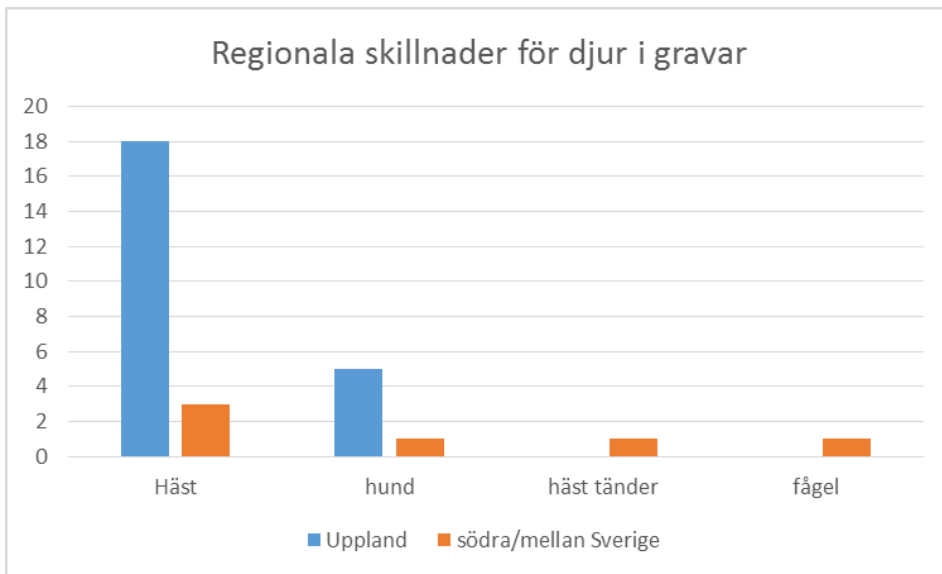

Fig. 18. Detta diagram visar regionala skillnader för djur i vapengravar i Sverige.

Det finns stora regionala skillnader inom Sverige när det gäller djur i gravar (kan ses i kartbild Fig.9). 18 hästar och fem hundar kommer från de tre stora gravfälten i Birka samt Tuna och Valsgärde i Uppland. Borträknat Uppland så har hela Syd- och Mellansverige bara tre hästar, en uppsättning tänder från häst, en hund samt en fågel i gravamaterialet. Att det är så många djur i gravarna i Uppland kan bero på en lokal tradition. En anledning till detta stora antal djur i gravarna kan vara att gravfälten i Uppland tillhör bland de rikaste och förnämsta i Sverige.

2.2.3 Skillnader i gravskick från sent 700-tal till sent 1000-tal

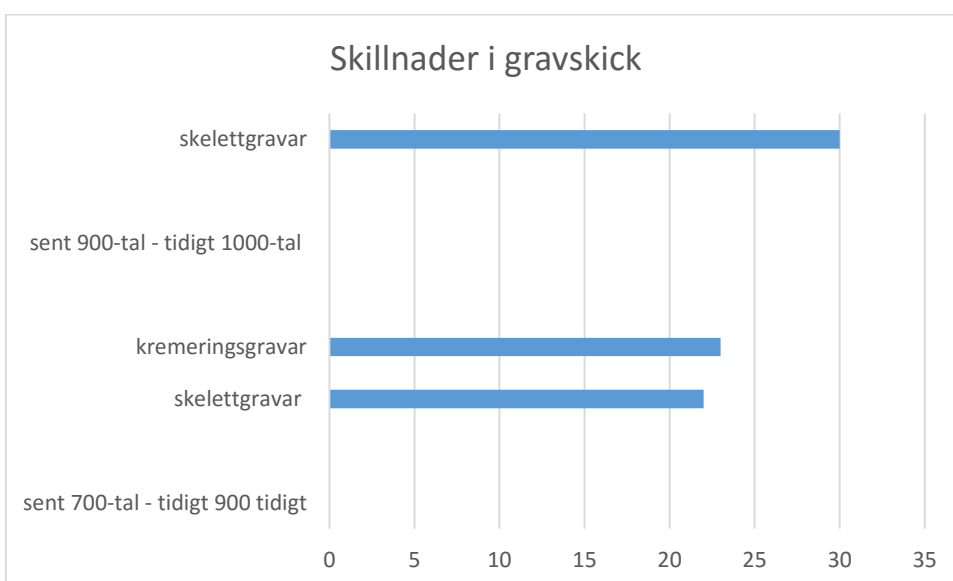

Fig. 19. Här visas skillnaden i gravskicket från sent 700-tal till tidigt 1000-tal.

Sättet som den döde togs omhand på skiljer sig kraftigt om man ser från sent 700-tal till tidigt 1000-tal gällande vikingatida gravar. Gravarna från sent 700-tal till tidigt 900-tal består av 22 skelettgravar och 23 kremeringsgravar. På sent 900-tal och tidigt 1000-tal är det endast 30 skelettgravar och det förekommer inga kremeringsgravar i materialet (Pedersen 2014b:153–156). Detta visar på en stor förändring i gravskicket på ca 200 år då kremeringar slutar att utföras och skelettbegravningar tar över helt. Det kan skett ett eventuellt religionsskifte, förändringar i befolkningens mentalitet eller sociala förändringar. Oavsett orsak verkar det hänt någonting som förändrade den vikingatida befolkningens gravskick så att skelettbegravningar blev en norm.

2.2.4 Skillnad i häst och vapenutrustning från sent 700-tal till sent 1000-tal från Tyskland, Danmark och Sverige

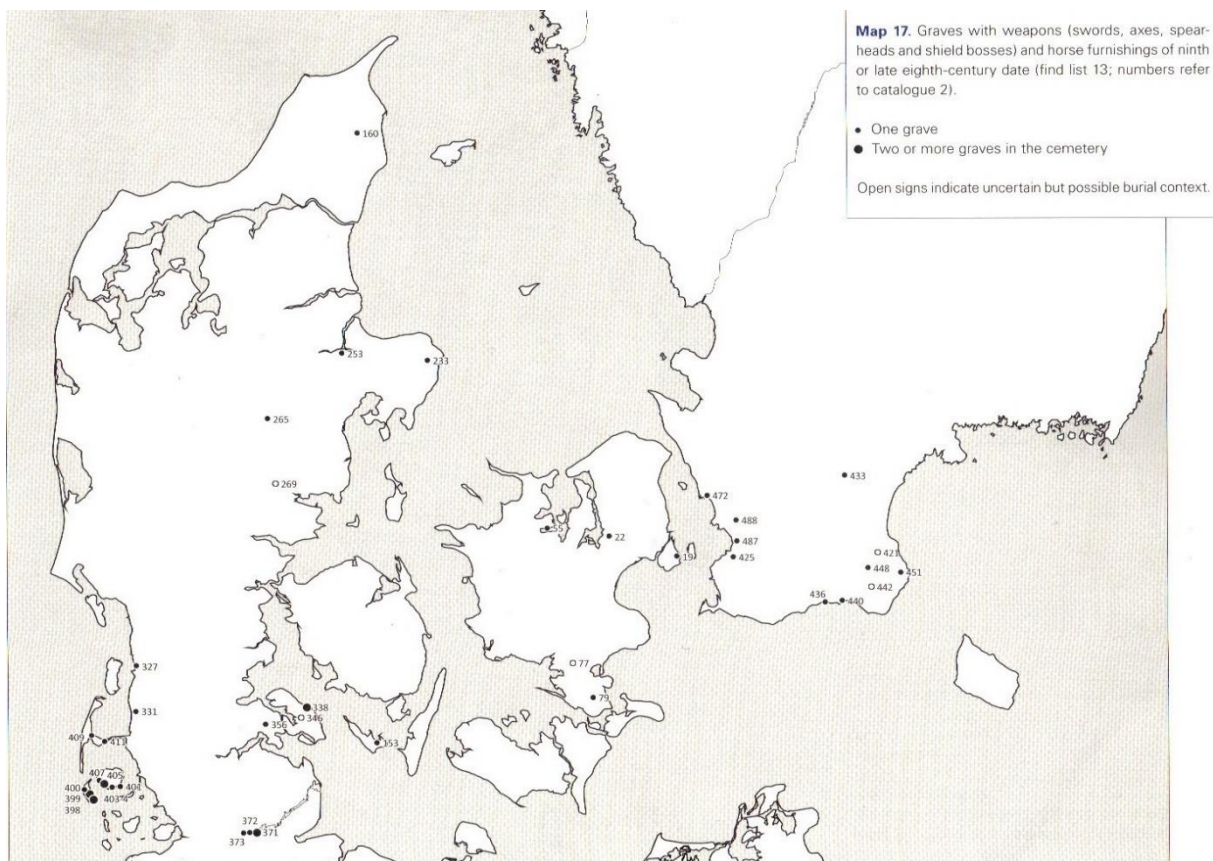

Fig.20. Kartbilden ovan visar var häst- och vapengravar från sena 700-talet till tidigt 900-tal är placerade (Pedersen 2014b:180).

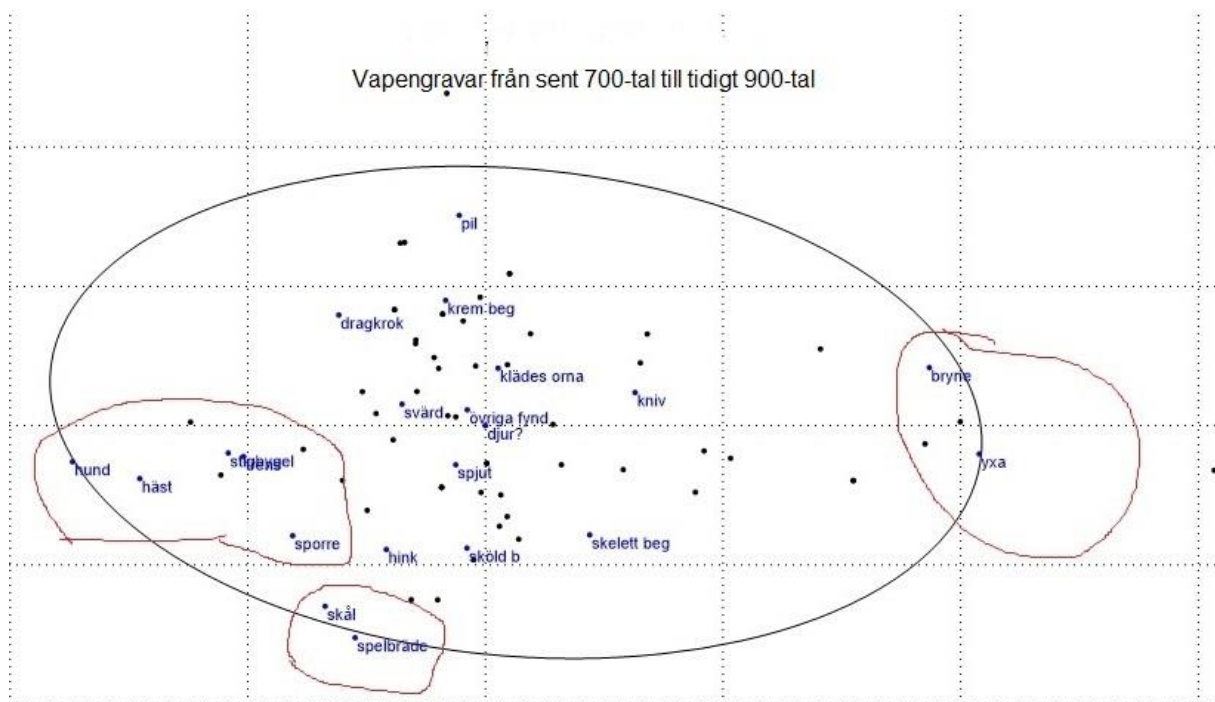

Fig.21. Denna korrespondensanalys förevisar vapengravar från sena 700-talet till tidigt 900-tal.

Analysen på sena 700 till tidiga 900-talet vapengravar visar på en närmare relation mellan häst, hund och stigbygel då de är ovanligt förekommande i gravarna. Andra föremål som verkar höra ihop är skål och spelbräden samt i en annan grupp bryne och yxa. Spelbräden/spelpjäser verkar vara ovanliga då de inte är vanligt förekommande i svenska och norska hästrelaterade gravar (Fig.15, Fig.17).

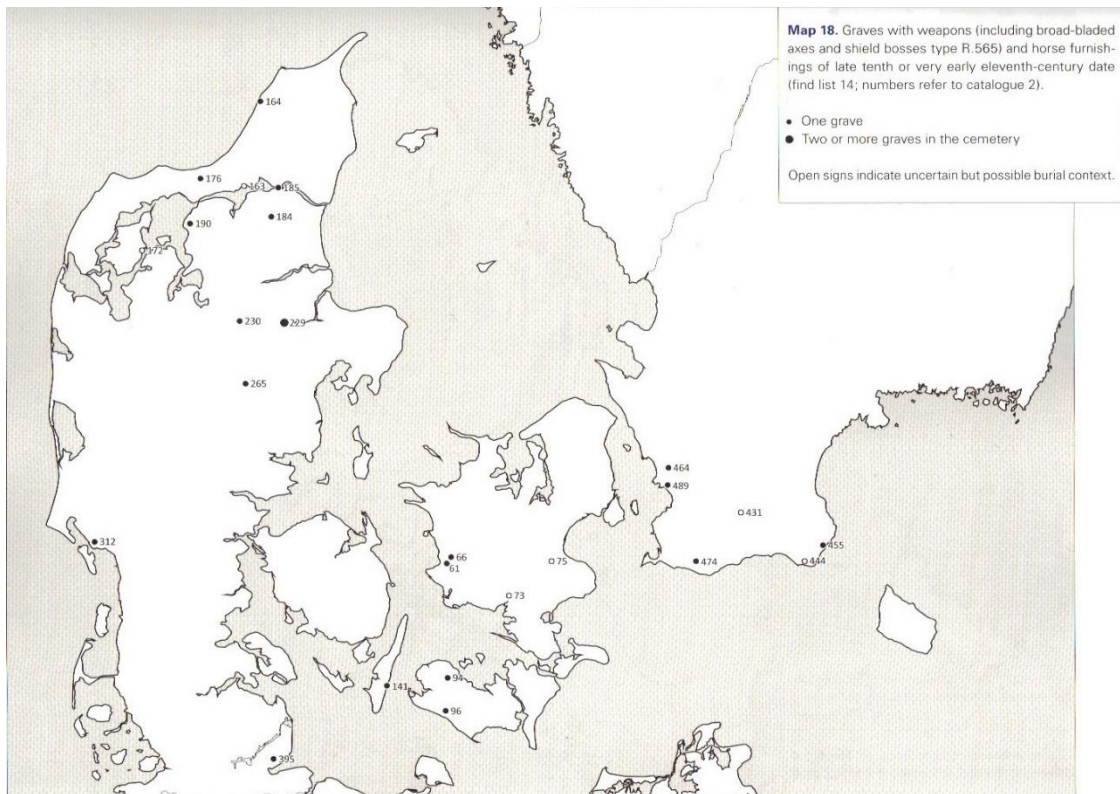

Fig.22. Kartan visar hur häst- och vapengravar från sent 900-tal till tidigt 1000-tal är placerade (Pedersen 2014b:181).

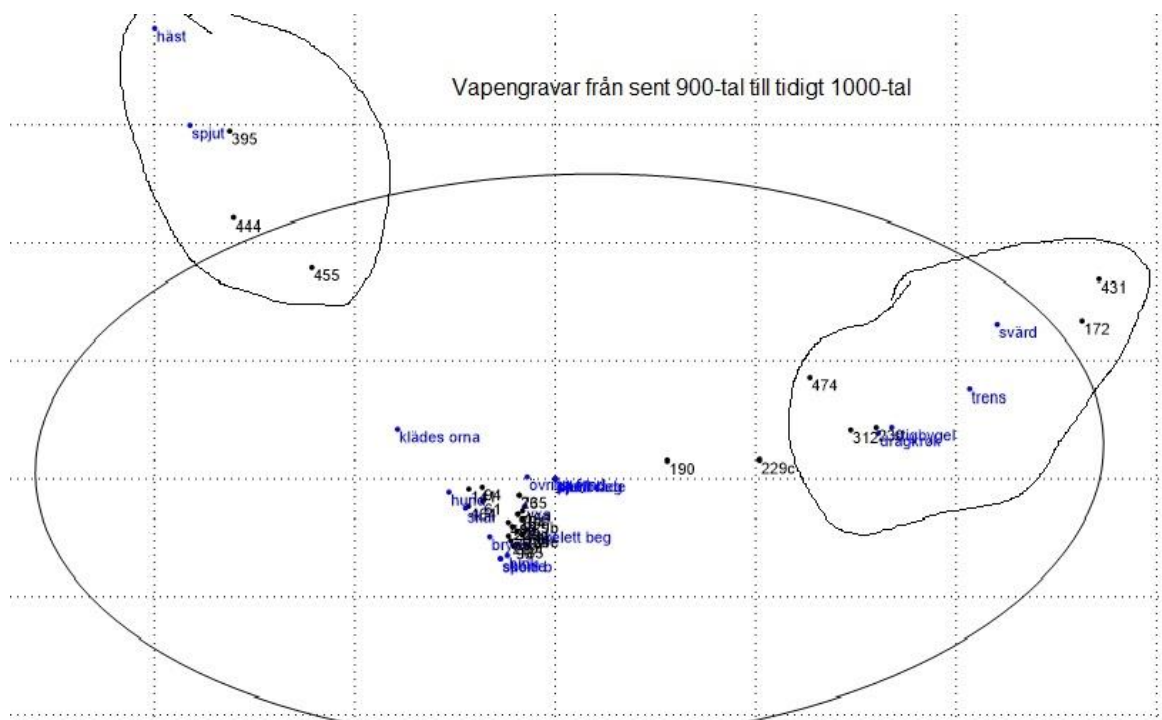

Fig.23. Korrespondensanalys över vapengravnarna från sent 900-tal till sent 1000-tal.

Från korrespondensanalysen från sena 700- till tidiga 900-talet vapengravar (Fig.21) finns det likheter i form av hästar och hästrelaterade föremål som består av träns, dragkrok och stigbygel. Detta visar att dessa föremål är mindre vanligt i vapengravarna. Det går även att se ett skifte i de typer av vapenutrustning som blivit gravgåvor. Svärd och spjut är ovanliga i sent 900-tal till sena 1000-talets vapengravar och yxor blivit mer vanlig. Spjut och svärd var vanligare på sena 700-talet till tidigt 900-talet samt att yxor var ovanliga (Fig.23). Gruppen i vänstra hörnet består av häst samt spjut och gruppen till höger består av svärd, träns, stigbygel och dragkrok. Gemensamt för båda grupperna är att de kan kopplas samman med hästar och hästrelaterade redskap och att de inte är vanliga förekommande i vapengravarna.

2.2.5 Skillnader i gravgåvor mellan män och kvinnor från Tyskland och Danmark

Fig.24. Här visas skillnaden i gravgåvor mellan kvinnliga och manliga gravar.

Gällande kön och gravgåvor så går det att se skillnader i gravmaterialet. I de gravar där könet är identifierat har Pedersen valt att enbart lyfta fram fyndkategorierna trähinkar, kopparskålar och mynt. Endast i dessa kategorier går det därför att se skillnader mellan manliga och kvinnliga gravar. All könsbestämning är baserad på Pedersens sammanställning och därför framgår ingen mer information om manliga eller kvinnliga vapengravar. Trähinkar har hittats i 32 mansgravar och i 27 kvinnogravar, kopparskålar har hittats i tolv mansgravar och i nio kvinnogravar och mynt har hittats i sju mansgravar och i nio kvinnogravar (Pedersen 2014b:149, 151,

156). Männerna har fått fler trähinkar och kopparskålar medan kvinnorna fått mer mynt än männen. Trots liten skillnad i antal föremål är det relativt jämt fördelat mellan könen i gravarna.

2.2.6 Rikedomsskillnader i vapengravarna från Tyskland, Danmark och Sverige

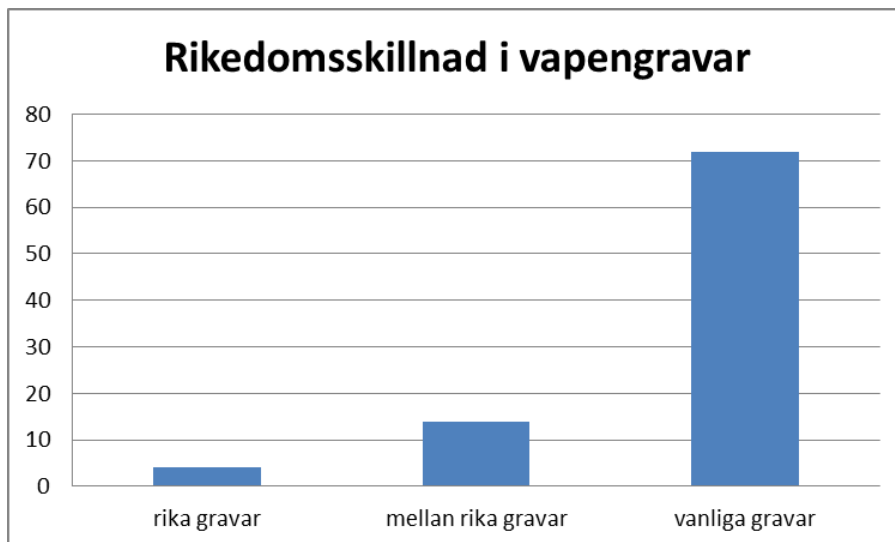

Fig.25. Antal vapengravar och skillnad i rikedom.

Det största diagrammet fig.3 (Pedersen 2014a:189–191) har analyserats i antal föremål och typ av föremål för att eventuellt få fram om det fanns olika nivåer på rikedom i vapengravarna. Definitionen av vad som kan tolkas som en rik grav är gravgåvor som djur, föremål av ädelmetall samt antal gravgåvor i graven. De väldigt rika gravarna är fyra stycken i antal. Dessa består av skelettgravar och tre av fyra gravar innehåller djur samt rikligt med fynd. De mellanrika är 14 stycken. Det finns två vapengravar som har två vapen. De mellanrika gravarnas gravföremål består av serveringsföremål, ornament, kniv och eventuellt bryne. Det finns även gravar som kan uppfattas som mellanrika då de har föremål som knivar av silver. De mer vanliga vapengravarna är 72 stycken och innehåller ett vapen. Gravgodskombinationen är kniv, möjligen ett bryne och eventuellt fler föremål. Vid en närmare granskning syns det att vapengravar med endast en pilspets har färre gravgåvor som exempelvis kniv som är väldigt vanligt förekommande i övriga vapengravar. Dock förekommer kniv endast i två av nio gravar som innehåller pilspetsar. Detta kan möjligen spegla visa en status eller befälskedja trots dessa vapengravar var från samma plats. De fyra gravarna kan möjligen varit hövdingar eller personer med hög status. De 14

”mellanrika” gravarna var eventuellt befäl över hirden eller rika medborgare och i de 72 enklare gravarna möjligen hird.

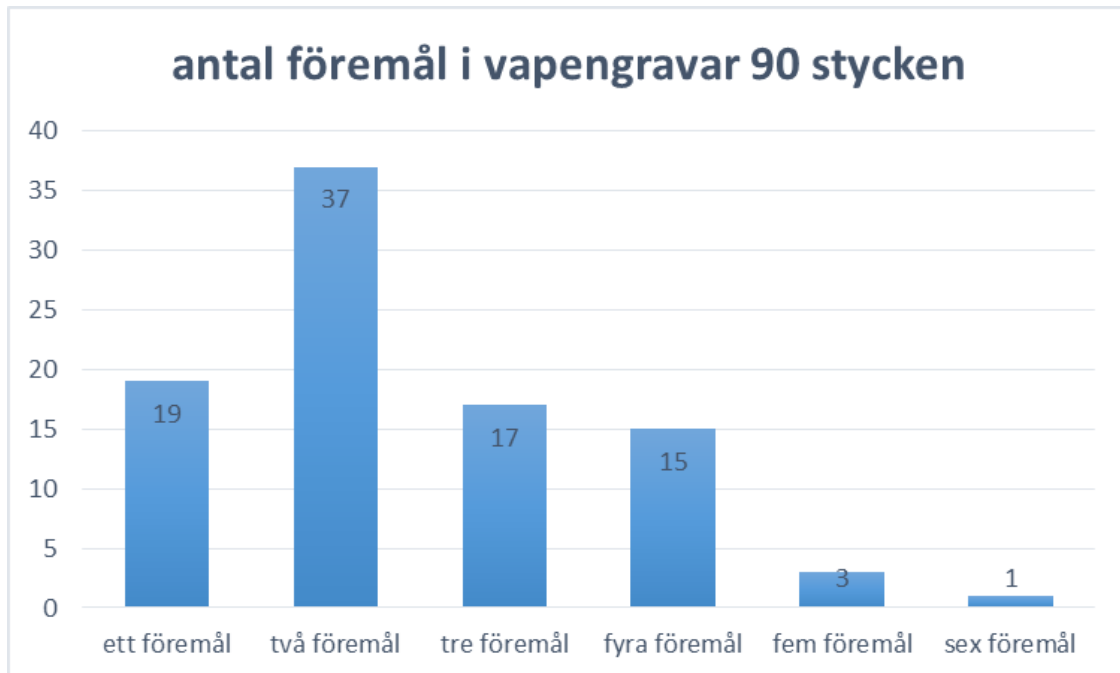

Fig.26. Diagrammet bygger på samma data som i Fig.3 men informationen förevisar antal kategorier av föremål per vapengrav (Pedersen 2014a:189–191).

De 90 vapengravarna analyseras utefter hur många kategorier av föremål som finns i varje grav. Det är 19 gravar med ett föremål, 37 gravar med två föremål, 17 gravar med tre föremål, 15 gravar med fyra föremål, tre gravar med fem föremål och en grav med sex föremål. Om en grav har många olika kategorier av föremål kan den vara rik men även gravar som innehåller få fyndkategorier men med föremål av ädelmetaller eller prestigeföremål kan likväl vara rika gravar.

2.3 Rumslig placering i graven

Den rumsliga positionen på föremålen i vapengravarna ger möjligen de mest värdefulla ledtrådarna för de kan möjligen visa den dödes status, identitet och eventuellt de efterlevandes mentalitet. Föremålens innebörd och placering i vapengravarna kan möjligen avslöja det sista som hände innan graven fylldes igen. Vapengravarna kan möjligen ses som ett fruset ögonblick i tiden, hur de efterlevande såg på den döde och hur deras världsbild möjligen såg ut.

2.3.1 Svärdens position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige

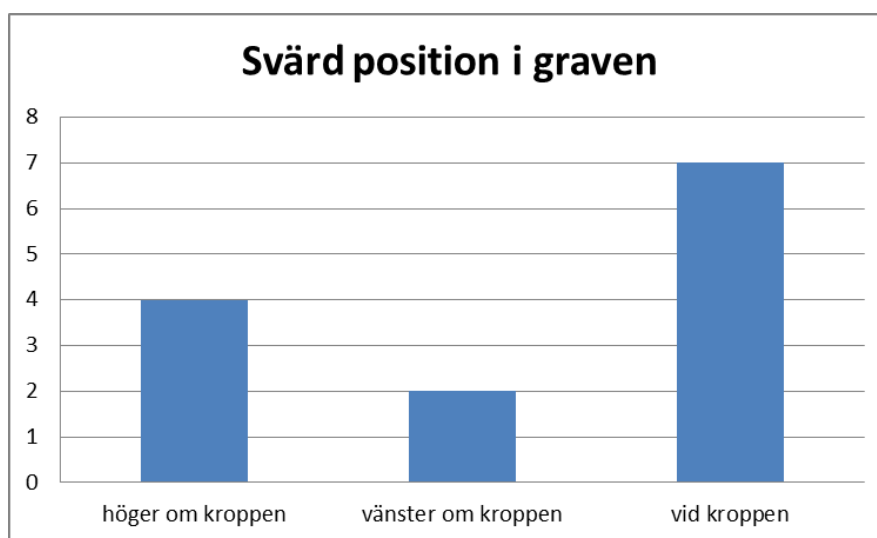

Fig.27. Här visas hur svärden har placerats i vapengravar i relation till kroppen.

Positionerade svärd som har hittats i vapengravarna i Tyskland, Danmark och Sverige och har legat på följande vis: i fyra gravar till höger om kroppen, i två gravar vänster om kroppen och i sju gravar i anslutning till kroppen (Pedersen 2014b:128–130). Resultatet av detta ger oss en bild av att svärdets roll i graven är nära sin eventuella ägare.

2.3.2 Yxornas position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige

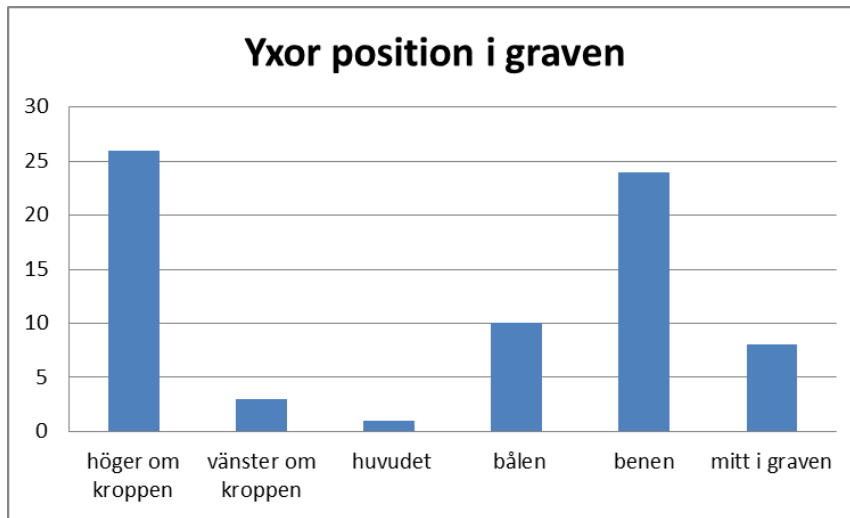
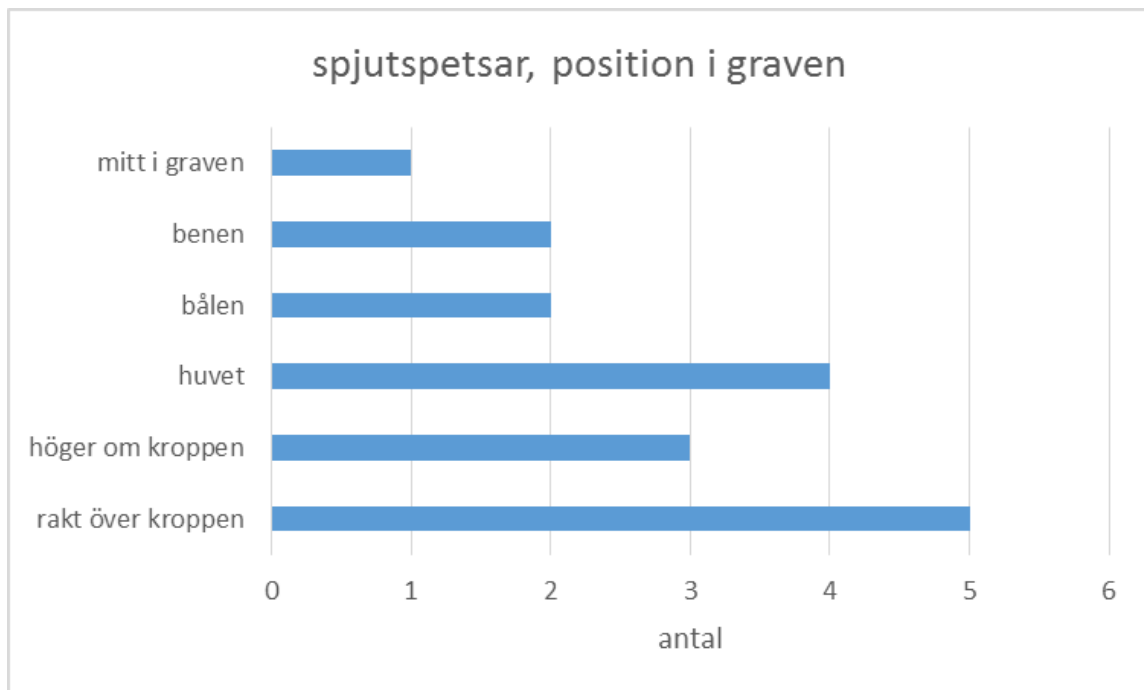

Fig.28. Här förevisas hur yxorna har placerats i vapengravar i relation till kroppen (oklart vad Pedersen menar med "mitt i graven").

Yxhuvuden från vapengravar har hittats liggande i gravarna på följande vis: i 26 gravar till höger om kroppen, i tre gravar till vänster om kroppen, i en grav bredvid huvudet, i tio gravar bredvid bålen, i 24 gravar bredvid benen och i åtta gravar centralt i graven (Pedersen 2014b:131–134). Yxorna verkar blivit placerade som svärderna på det ställe de kan ha burits då den döde levde. Det står klart att yxan som rekvisita, personlig ägodel eller gravgåva hade sin plats vid den döda kroppen. Det är en möjlig indikation på att de flesta personer som begravts med yxa eller svärd (Fig.27) var högerhänta då placeringen till höger om kroppen dominerar.

2.3.3 Spjutspetsars position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige

Fig.29. Hur spjutspetsar har placerats i vapengravar i relation till kroppen.

Spjutspetsar har återfunnits i gravar på följande vis: i fem gravar rakt över kroppen, i tre gravar höger om kroppen, i fyra gravar vid huvudet, i två gravar vid bålen, i två gravar vid benen och i en grav centralt i graven i (Pedersen 2014b:134–136). Som svärden (Fig.27) och yxorna (Fig.28) är spjuten placerade i anslutning till kroppen.

2.3.4 Sköldarnas position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige

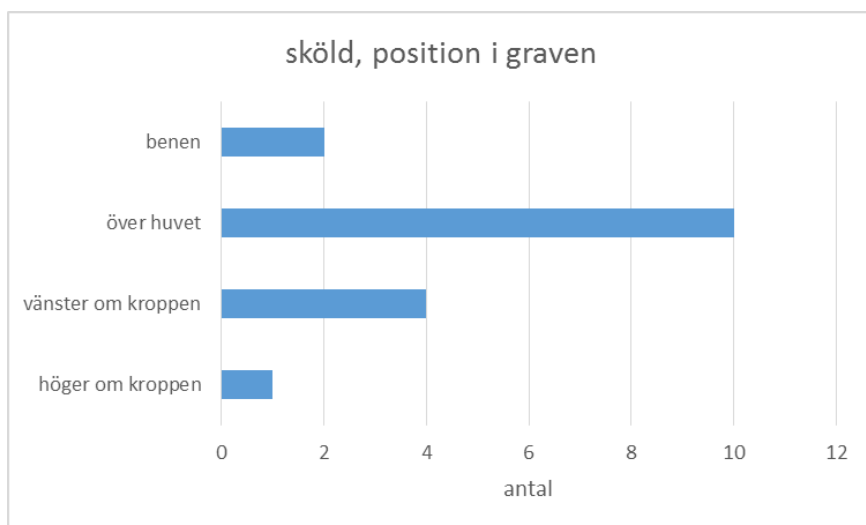

Fig.30. Visar hur sköldarna har placerats i vapengravar.

Sköldar har placerats i vapengravar på följande vis: i en grav till höger om kroppen i fyra gravar till vänster om kroppen, i tio gravar över huvudet och i två gravar vid benen (Pedersen 2014b:137–138). Sköldar är dock inte vapen men de är viktiga som skydd i strid så det finns en relation mellan vapen och sköldar. Sköldarna är placerade i gravarna i likhet med svärd (Fig.27), yxor (Fig.28) och spjut (Fig.28) i anslutning till kroppen. Sköldens placering över huvudet är svårt att förklara men att positionera skölden till vänster om kroppen kan möjligen förklaras med att den döde var högerhänt och därför höll skölden i sin vänstra hand.

2.3.5 Pilspetsarnas position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige

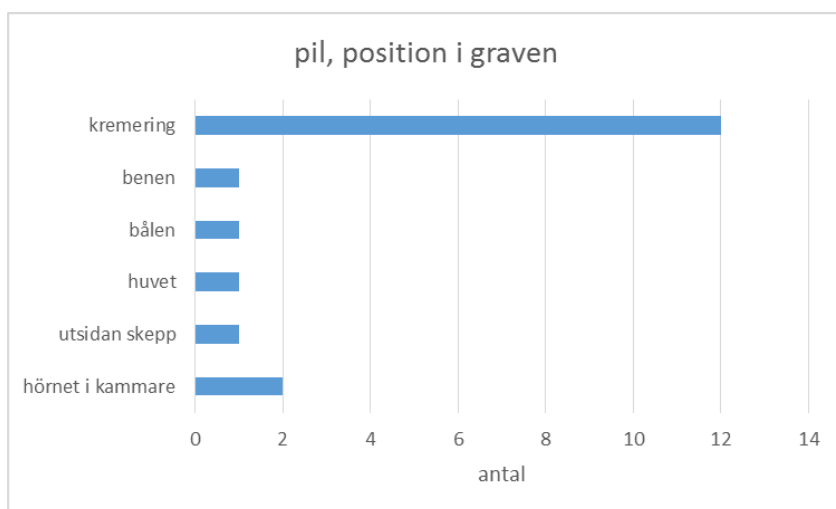

Fig.31. Pilspetsarnas placering i vapengravar i relation till kroppen.

De pilspetsar som hittats i vapengravar var placerade på följande vis: hörnet i kammare i två gravar, utanför skepp i en grav, vid huvudet i en grav, vid bålen i en grav, vid benen i en grav och hittade i tolv kremeringsgravar (Pedersen 2014b:138–141). Placeringen på pilspetsar är annorlunda i jämförelse med de andra typerna av vapenutrustning som har nämnts ovan. De andra typerna av vapenutrustning (Fig.27, 28, 29, 30) är som tidigare nämnts ofta placerade vid kroppen i skelettgravar men pilspetsarna är oftast placerade i en kremeringsgrav. En annan skillnad är att pilspetsarnas näst vanligaste placering är i gravens periferi och inte vid den döde som de övriga typerna av vapenutrustning är.

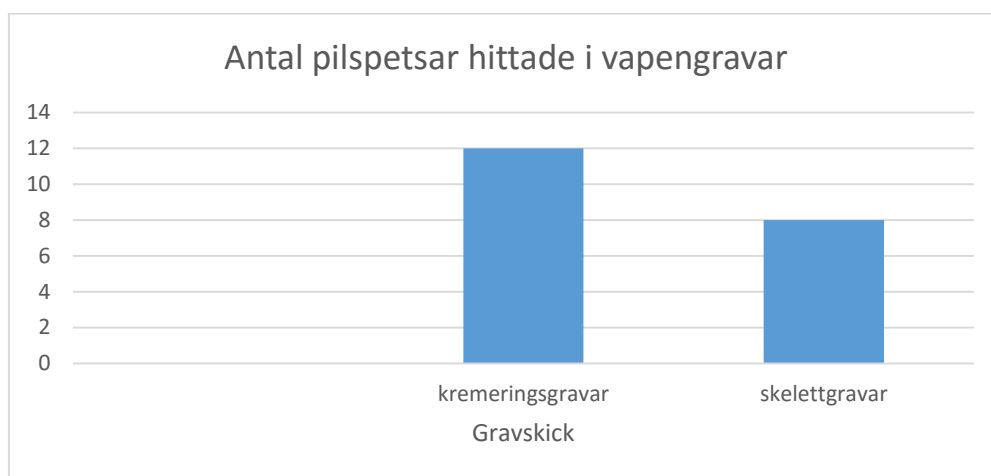

Fig.32. Diagrammet visar i vilka sorts vapengravar pilspetsarnas hittats (Pedersen 2014b:137).

2.3.6 Sporrarnas position i vapengravar från Tyskland och Danmark

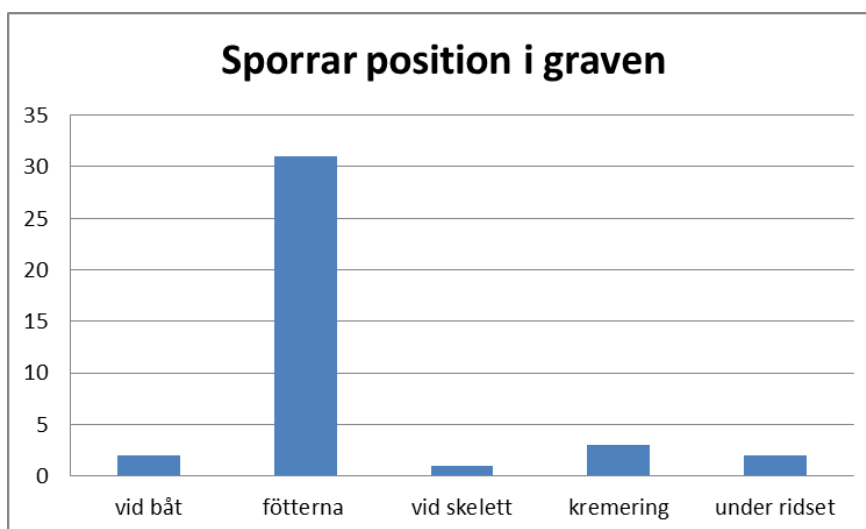

Fig.33. Visar hur sporrar har placerats i vapengravar.

Sporrarna som hittats i vapengravar var placerade vid skeppet i två skeppsgravar, i 31 gravar vid fötterna, i en grav vid skelett, i tre kremeringsgravar samt i två gravar under hästutrustning (Pedersen 2014b:141–144). Placeringen av sporrarna vid fötterna är möjligen logisk då det kan vara en rekvisita eller kanske hanterade den döde hästar under sin livstid.

2.3.7 Djurs position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige

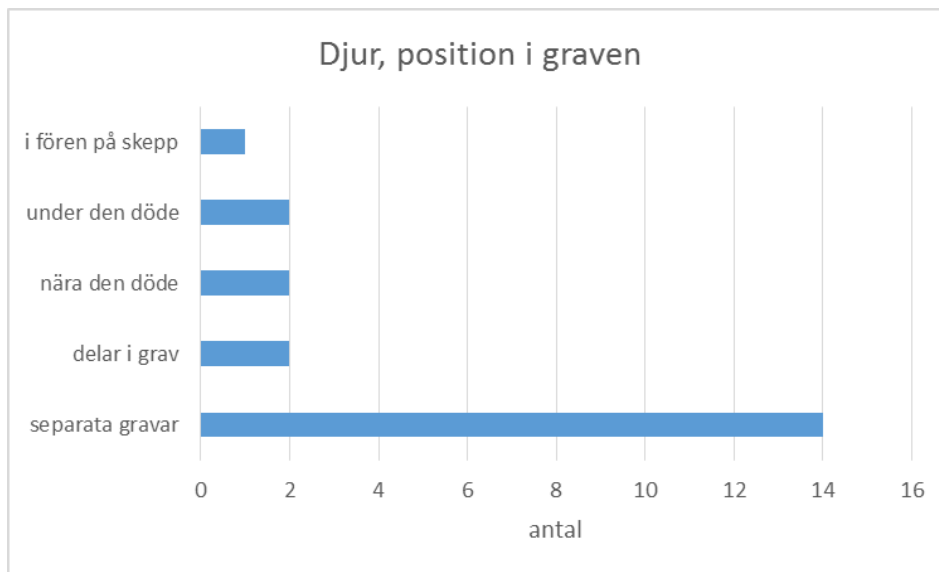

Fig.34. Diagrammet visar hur djur är placerade i vapengravar.

Då djur har hittats i samband med vapengravar har placeringen varit i 14 gravar separat i graven, i två gravar delar av djurgrav, i två gravar nära den döde, i två gravar under den döde och en grav i fören på skepp i (Pedersen 2014b:147–149). De flesta djur som ingår i Fig.34 är hästar och det är inte svårt att förstå att hästen har placerats i en separat grav. De få gravarna som har hästar nära eller under kroppen kan tolkas som att den döde vill bli relaterad med djuret då det som ligger närmast kroppen kan tolkas som att det har en stor betydelse. Jennbert tolkar hästar i gravar som meningsbärande för krig och våld och att lägga en häst tillsammans med kroppen visar på den dödes eventuella relation till djuret (Jennbert 2006:136).

2.3.8 Myntens position i vapengravar från Tyskland, Danmark och Sverige daterade till 800- och 900-talet

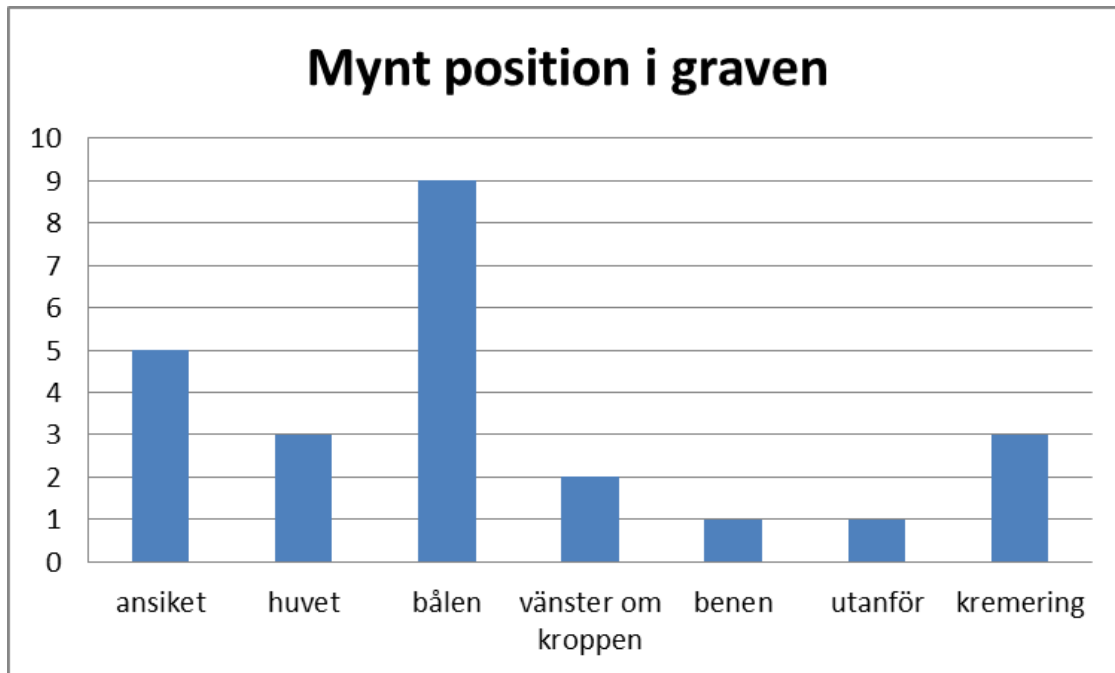

Fig.35. Här visas hur mynt har placerats i vapengravar.

Då mynt har hittats var de placerade: i fem gravar på ansiktet, i tre gravar vid huvudet, i nio gravar vid bålen, i två gravar vänster om kroppen, i en grav vid benen, i en grav utanför och i tre kremeringsgravar (Pedersen 2014b:156–157). De flesta mynt hittas vid bålen. Kan det vara för att de låg i en pengapung fäst vid bältet? Mynt som placerats vid ansiktet och huvudet på den döde kan tolkas som Charonsmynt eller en personlig gravgåva (Jennbert 2006:136). Kan dessa mynt möjligen representera rikedom? Charonsmynt var för att den döde skulle tas över floden Styx till Hades av färjkarlen Karon. Då kroppen förmultnat kan eventuella Charonsmyntet ha flyttas från originalplatsen i munnen och myntets betydelse blir då svår att tolka.

2.3.9 Hinkarnas position i vapengravar är endast från Tyskland och Danmark

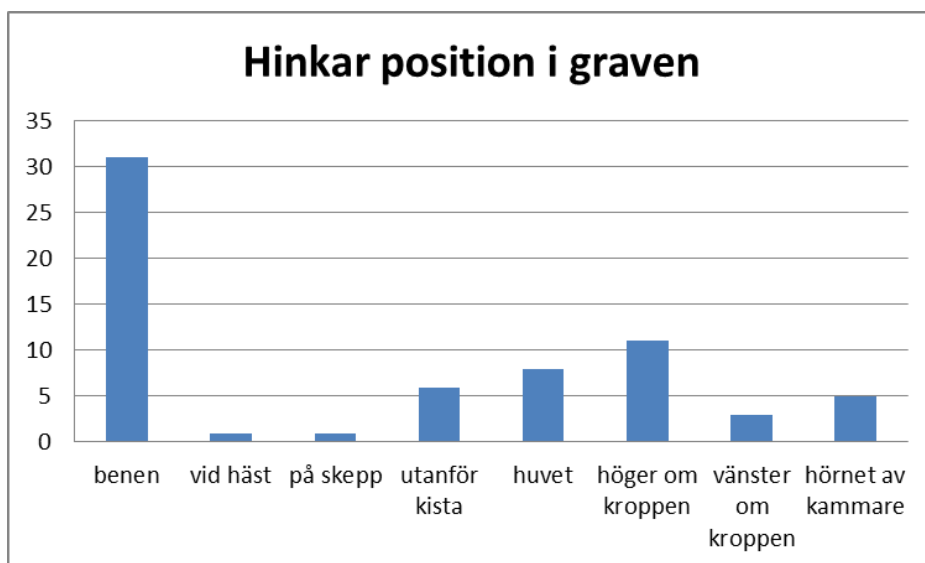
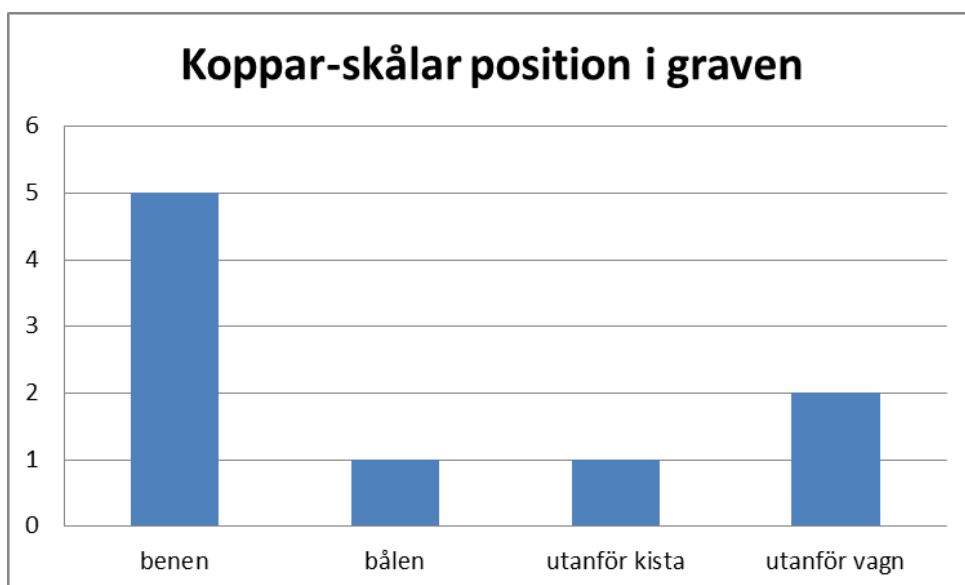

Fig.36. Diagrammet visar hur trähinkar har placerats i vapengravar.

Hinkar som har hittats i vapengraven var placerade: 31 gravar vid benen, en grav vid häst, en skeppsgrav, sex gravar utanför kistan, åtta gravar vid huvudet, elva gravar höger om den döde, tre gravar vänster om kroppen och fem gravar hörnet av kammargravar (Pedersen 2014b:149–151). Att placera trähinkarna vid benen dominerar men placering runt kroppen förekommer även. Kan denna placering tyda på att de efterlevande festade med en döde eller tecken på matoffer?

2.3.10 Kopparskålarnas position i vapengravar är endast från Tyskland och Danmark

Fig.37. Kopparskålarnas placerats i vapengravar.

Kopparskålar har hittats i vapengravar och var placerade på följande vis: fem gravar vid benen, en grav vid bålen, en grav utanför kista och två gravar utanför vagn (Pedersen 2014b:151–152). Skålar oavsett material används som behållare av föremål eller mat. De flesta kopparskålar är placerade vid benen av den döde. Kan detta bero på att det varit matoffer och de skålar som placerats i periferin innehållit gravgåvor?

2.4 Sammanfattning av analysen

- De flesta vapengravar innehåller ett vapen som kan ses i Fig.3, Fig.10 och Fig.11 och kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.
- Det vanligaste vapnet i vapengravarna är en yxa enligt Fig.3. Svärd och spjut är vanliga sent 700-tal och tidigt 900-talets hästrelaterade vapengravar men på sent 900-tal och tidigt 1000-tal blir yxan den vanligaste vapentyp som går att se i Fig.12 och Fig.13. Dessa vapengravar kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.
- Det är ovanligt med vapengravar som har fler än två vapen per grav enligt Fig. 5, Fig. 10 och Fig. 11. Fig. 10 och 11 visar gravar från Tyskland, Danmark och Sverige från sent 700-tal till tidigt 1000-tal.
- Det finns regionala skillnader i antal vapen i de norska och svenska hästrelaterade vapengravarna. Medelantalet vapen i de norska gravarna är 2,6 mot de svenska gravarna som innehåller 1,3 vapen per grav. Detta illustreras i Fig.6 och Fig.8. Dessa gravar är från Norge och Sverige.
- Det finns också regionala skillnader mellan Sverige och Norge angående djur i vapengravar. Sverige har 29 gravar och Norge 10 gravar som innehåller djur. Skillnaden syns i Fig.14 och Fig.16. Det finns också regionala skillnader inom Sverige. I Mellan och södra Sverige finns det sex djur funna i gravar och Uppland finns det 23 djur i funna gravarna. Skillnaden avläses i Fig.18.
- Man har hittat dekorerad vapenutrustning: svärd i 35 av 93 vapengravar, yxor i tio av 117 gravar och spjut i 28 av 85 vapengravar. Föremål som är dekorerade i vapengravarna är: stigbyglar i 70 av 111 vapengravar,

trähinkar i 25 av 82 gravar och kopparskålar i 5 av 35 vapengravar. Dessa vapengravar kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.

- Gravskicket har förändrats genom tiden. På sent 700-tal till tidigt 900-tal är det en obetydlig skillnad mellan kremeringsgravar och skelettgravar men på sent 900-tal till tidigt 1000-talet upphör kremeringsgravskicket upphörde och man övergick till skelettgravar. Detta går att se i Fig.19.
- Gravgåvor som trähinkar, kopparskålar och mynt fördelas relativt lika mellan män och kvinnor i de gravar där kön är identifierat (82 gravar varav 49 manliga samt 33 kvinnliga). Detta går att se i Fig.24. Vapengravarna med trähinkar kommer från Tyskland och Danmark.
- Gällande rikedomar i vapengravar går det oftast att säga att de gravarna med mest kategorier av gravgods är rikast enligt Fig.25 och Fig.26. De 90 vapengravar i Fig.3 omsätts i två diagram för rikedom som visas i Fig.25 och Fig.26. Slutsatsen är att det finns fyra väldigt rika gravar samt fjorton gravar som inte går att placera under kategorierna rika eller enkla vapengravar. Dessa gravar innehåller mindre fyndkategorier men föremål av ädelmetaller och prestigegåvor som särskiljer de från de enkla vapengravarna. Av intresse kan vara att de flesta vapengravar hade två kategorier av fynd per grav och kan ses i Fig.26. Vapengravarna kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.
- Den rumsliga analysen visar att svärd ofta placerades vid den döde och oftare på den dödes högra sida på den döde än vänster sida. Detta finns att se i Fig.27. Vapengravarna kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.
- Yxorna är ofta placerade till höger om den dödes kropp eller placerad vid den dödes ben vilket finns att se i Fig.28. Vapengravarna kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.
- Spjutspetsar är vanligen placerade på kroppen, över huvudet eller till höger om kroppen. Detta är illustrerat i Fig.29. Vapengravarna kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.
- De sköldar som hittats är placerade över huvudet och till vänster om kroppen, vid benen eller på höger sida om kroppen. Detta finns att se i Fig.30. Vapengravarna kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.

- Pilspetsar är vanligast i kremeringsgravar men finns även i andra gravar som finns att se i Fig.31. Vapengravarna kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.
- Sporrar är vanligen placerade vid den dödes fötter men finns även placerade på andra ställen i mindre antal vilket går att se i Fig.33. Vapengravarna kommer från Tyskland och Danmark.
- Då det förekommer djur i gravar är de ofta placerade i en separat grav i närheten av den döde. Detta går att se i Fig.34. Vapengravarna kommer från Tyskland, Danmark och Sverige.
- Mynt förekommer vanligen placerade vid den döde som exempelvis vid bålen, ansiktet eller huvudet och detta visas i Fig.35. Mynt förekommer även i några fall i kremeringsgravar. Vapengravarna kommer från Tyskland, Danmark och Sverige och dateras till 800 – och 900-talet.
- Trähinkar som hittats har ofta varit placerade vid benen, till höger om kroppen eller vid huvudet som Fig.36 visar. Det förekommer även att trähinkar placerats ett stycke ifrån kroppen. Vapengravarna kommer från Tyskland och Danmark.
- Kopparskålar har ungefär samma placering som hinkarna vilket illustreras i Fig.37. De flesta är placerade vid benen, ett par vid en vagn, vid bålen och utanför kista. Vapengravarna kommer från Tyskland och Danmark.

3 Diskussion

3.1 Vad visar mönstren i gravarna?

Svärden som gravgåvor placerades ofta nära den döde och är vanligast på högern om den döde. De sköldar som hittats är vanligast placerade över huvudet och till vänster om den döde. Yxan ligger oftast placerad på höger sida om kroppen,

vid benen eller vid bålen. Dessa tre delar av vapenutrustningen kan kopplas samman genom att den vapenutrustningen oftast placerats som om den döde varit högerhänt. Det är möjligt att de efterlevande ville placera vapenutrustningen på ett sätt som gjorde att vapnen var lättåtkomliga i efter döden eller om det handlar om en särskild begravningstradition.

Spjut och pilspetsar passar inte in i mönstret som den övriga vapenutrustningen redan har visat. Spjuten har troligen inte haft en särskild placering utan har varit relativt spritt i vapengravarna. Detta kan eventuellt bero på två faktorer. Antingen har den döde fått vapnet som gravgåva eller så kan vissa spjut ha används som skydd åt de levande så att den döde stannade kvar i dödsriket. I en tredelad grav på ett vikingatida gravfält i Broby har man hittat en kremerad man med en spjutspets nerstucken i marken. Detta kan tolkas som Odens spjut Gungner. Oden styrde över liv och död och var runornas och skrivkonstens gud. Spjutet var där för att skydda de levande från de döda (Grön 2008:314-316). Pilspetsar hittas i vapengravar men är vanligast i kremeringsgravar. Då all utrustning som är kopplat till pilspetsar som pilbåge, koger, pilbågssträngen och samtliga delar av pilen är av material som antagligen förmultnat blir det svårt att kunna se mönster. Samma resonemang kan eventuellt passa in på spjutet med då största delen av ett spjut antas vara av trä och då det förmultnar flyttas spjutspetsen.

Kopparskålar och trähinkar funna i gravarna är ofta placerade vid den döde eller utanför graven. Kopparskålar och trähinkar kan möjligen används som praktiska förvaringskärl för matoffer vid kroppen eller för andra typer av föremål på övriga platser i graven.

Mynt hittade i vapengravar är oftast placerade vid bålen eller vid huvudet och ansiktet. Gräslund har undersökt Birkas gravar varav 10 % innehöll mynt och positionen av dessa mynt är 55 % över midjan och 32 % vid midjan (Gräslund 1967:178). De mynten som hittats i vapengravarna och i Birkas gravar följer ungefär samma mönster. Detta kan möjligen visa på Charonsmynt då detta kulturella fenomen kom till nordnorden under romersk järnålder (Gräslund 1967:173).

Charonsmyntets mening kan vara ett skydd så den döde inte gick igen då den dödes ande troddes lämna kroppen via munnen och myntet blockerade vägen ifall anden ville komma tillbaka. Betydelsen för Charonsmyntet kom att skifta till den idag kända

versionen där myntet är till för att betala Charon för färden över floden Styx. Det som ger myntet sin magiska kraft är metallen som ansågs helig (Gräslund 1967:172). Mynt som är placerade vid bålen kan möjligen varit i en pengapung vid bältet som eventuell gravgåva.

Det finns regionala skillnader mellan svenska och norska hästrelaterade vapengravar. De norska gravarna innehåller mer föremål och vapenutrustning jämfört med de svenska. De svenska hästrelaterade vapengravarna innehåller dock fler antal djur och knivar. I ett flertal norska hästrelaterade vapengravar med många föremål finns det skäror. Det har hittats en skära i en svensk hästrelaterad vapengrav (Pedersen 2014b:123–127). Skärorna kan möjligen vara en indikator på hög status men eftersom enbart en skära har återfunnits i Sverige är det svårt att säga vilken innebörd den har haft som gravgåva.

Då det är mer knivar i svenska hästrelaterade vapengravar än i de norska handlar det möjligen om en regional modetrend eller kanske har de enbart haft en praktisk funktion. Skillnaderna mellan Sveriges och Norges hästrelaterade vapengravar kan tyda på olika traditioner men det är svårt att säga då gravmaterialet inte är lätt att tyda. Föremål, vapenutrustning och djur kan ha haft olika statusvärden. Vapenutrustning samt djur är resurskrävande och denna faktor kan ha varit avgörande för vad som läggs ner med den döde och vem som hade råd med dessa.

Det finns även regionala skillnader inom Sverige då hästrelaterade vapengravar från Birka, Tuna och Valsgärde innehåller mer föremål, vapenutrustning och antal djur per grav. Det är också skillnader i vilka typer av föremål som hittats då det finns vågar och vikter i Birka och Valsgärde men inte i övriga svenska hästrelaterade vapengravar. Då samtliga dessa platser ligger i Uppland går det att säga att Sveriges rikaste vikingatida hästrelaterade vapengravar är koncentrerade där (Pedersen, 2014b:123–127). Att man hittar de mest rikligt utsmyckade hästrelaterade vapengravarna i Uppland kan bero på att Birka var en viktig handelsplats samt att och Valsgärdes gravfält tillhörde en högt stående dynasti (Hyenstrand 1996:91).

Vapengravarna innehåller vapenutrustning och föremål som har dekorativa detaljer som möjligen kan ge en fingervisning om vilka föremål som eventuellt ansågs som viktiga. Från samtliga 93 gravar med svärd innehöll 35 dekorativa utsmyckade svärd, 117 vapengravar innehöll yxor men endast tio var dekorativt utsmyckade, av 85

vapengravar som innehöll spjut var 29 dekorerade (Pedersen 2014b:128–137). På vapenutrustning som sköldar och pilspetsar har det inte hittats några dekorativa detaljer men det kan vara av naturliga orsaker då den del av skölden som dekorerades var av trä och har förmultnat samt att pilar möjligen sågs som förbrukningsvara. Vissa delar av vapenutrustning som svärd kan ha ansetts mer värdefullt och var därför ofta mer utsmyckat än andra vapenutrustningsdelar som skölden och pilar då de var billigare att tillverka och att införskaffa. Resultatet av siffrorna visar att dekorerade svärd och spjut inte var ovanliga medan yxor mer sällan dekorerades och möjligen sågs som ett billigare alternativ.

Föremål som har dekorativa inslag är stigbyglar, trähinkar och kopparskålar. Stigbyglar finns det i 111 vapengravar och i 70 gravar är de dekorativt utsmyckade. Det finns trähinkar i 82 vapengravar och av dem är 25 dekorerade. Trähinkar är vardagsföremål och det är svårt att veta om dekorerade trähinkar användes i vardagen eller om de dekorerades speciellt till begravningar. Kopparskålar har hittats i 35 vapengravar men det är endast fem som är dekorerade (Pedersen 2014b:138–141, 149-152). Kopparskålar är sällan dekorerade och det kan bero på att metallföremål kan ha ansetts som värdefulla även utan utsmyckning och dekoration. Det har hittats fler dekorerade stigbyglar än stigbyglar av enklare modell. Dessa kan möjligen indikera status samt associeras till hästen vilken också kan ses som en indikator på status.

3.2 Vad säger mönstren om ritualen?

It is not a random reaction, always it is meaningful and expressive (Metcalf & Huntington 1991:24). Det Metcalf och Huntington menar med detta citat är att döden är en universell och naturlig händelse som drabbar oss alla men olika kulturer hanterar döden på olika sätt. Detta resonemang avspeglar sig i alla kulturers begravningsceremonier och traditioner då de ofta är olika men aldrig oplanerade eller utan betydelse. Denna mentalitet finns troligtvis i vikingatida vapengrav då vapenutrustning, gravgåvor, djur och övriga fynd troligen placerats avsiktligt och meningsfullt i gravarna. Vapen och hästrelaterade gravar förekommer i många varianter så det är svårt att få fram ett universellt gravspråk men mönster förekommer som kan visa att gravriten kan varit av betydelse.

Ibn Fadlans återberättelse är från 921 – 922 då han mötte Ruser på floden Volga (Parker Pearson 1999:1). Ruserna hade stannat för att begrava sin hövding. Ibn Fadlan skrev ner sina iakttagelser av denna begravning som bestod av tio dagars fylla, sexuella aktiviteter och slutligen offrades en slavflicka samt ett flertal djur. Skeppet innehållande den döde hövdingen och slavflickan med alla gravgåvor brändes ner och en rus tros sagt *Ni är tokar som begraver era nära och kära i marken så insekter och maskar kan äta dem* (Parker Pearson 1999:2). Denna är en skriftliga källa som används ofta och flera ritualer som den döde hövdingen, åskådarna och sörjande genomgår kan eventuellt kopplas till många vikingatida vapengravar.

Det går att se skillnader i gravskicket från 900 – 1000-talet då det var nästan lika många kremeringsgravar som skelettgravar på 900-talet men på 1000-talet finns det bara skelettgravar (Pedersen 2014b:153–156). Det verkar skett förändringar i befolkningens mentalitet gällande graven och döden. Det kan möjligen bero på att stora delar av den Europeiska kontinenten hade blivit kristnat. Då kristna inte handlade med hedningar kan detta medfört att rika släkter lät sig kristnas för att kunna fortsätta handla med kontinenten. Detta kan möjligen vara en anledning till förändringar i gravskicket. En av dessa förändringar var att det blev mindre antal hästrelaterade vapengravar samt mindre delar vapenutrustning och mindre gravgåvor överlag i vapengravarna (Pedersen 2014a:213-214).

Osebergsskeppet hittades i Norge 1904 och i skeppet fanns två kvinnor begravda. Det har tolkats som att en högt stående kvinna dött och hennes slav följt henne i döden (Holck 2006:192). Den döde hade med sig vad hon behövde på andra sidan och "drottning Åsa" begravdes bl.a. med häst och vagn (Näsström 2002:314). Förnäma män skulle rida eller segla till Valhall medan kvinnorna togs med vagn vilket Osebergsgraven kan tyda på. Det hittades ett skepp som användes som grav vid Sutton Hoo 1938 och graven bestod av en kammargrav med skeppet i mitten där den döde återfanns med ett stort fyndmaterial. I det 28 meter långa skeppet låg den döde midskepps tillsammans med fynd som vapen, mynt, silverartefakter, dräktspännen av guld, musikinstrument, kärl och kittlar. Det är likheter i sammanhanget hur likt gravupplägget är jämfört med båtgravarna i Valsgärde och Vendel. Sköldarna och prakthjälmen, som hittades i Sutton Hoo, trodde man tidigare var tillverkade i Norden på grund av att motiv, skala och djurstilen är väldigt lik den nordiska. Det som kopplar

samma platserna är båtgravsseden som annars bara har återfunnits i Norden. På samtliga av dessa platser finns det även gravfält (Vendel, Valsgärde, Tuna och Sutton Hoo) (Hyenstrand 1996:92f; Carver 1998:1). Åke Hyenstrand menar att på gravfälten i Vendel och Valsgärde finns det en eller två dynastier begravda då ett väldigt stort materialöverflöde har återfunnits med anknytning till 500-talet – 700-talet. I diskussionen kring Sveriges riksbildande står Uppsala högar i fokus som en *dynamisk manifestation över etablering av "kungar" i samtida kontinentalgermansk mening* (Hyenstrand 1996:91). Det finns likheter mellan Uppsala högar och Sutton Hoo. De individer som begravdes i Sutton Hoo var män, troligen adel, aristokrater, landägare eller liknande men det går inte att säga om dessa var kungar (Carver 1998:171f). Diskussioner om någon av gravarna kan vara kunglig har pågått sedan 1940. Sutton Hoos gravfält har den största koncentrationen av praktgravar i Europa.

Neil Price hävdar att det går att få svar på vikingarnas begravningsritualer genom ritualernas natur. Dessa begravningar skulle då vara en sorts drama som kan ha handlat om den döde, familjen, myter, kult eller hjältar eller en kombination av dessa (Price 2014:2). Stora och dyrbara gravgåvor som skepp, vagnar eller slädar kan ha fungerat som rekvisita. I dessa skådespel kan djuren och människor som offras ses som biroller och den döde ses som huvudrollsinnehavaren.

Platser som möjligen kan haft teatraliskt avancerade skeppsbegravningar är Oseberg, Gokstad, Hedeby, Ile de Groix och Sutton Hoo (Ewing 2008:141). I Sverige finns det båtgravar i Vendel, Valsgärde och i Tuna. Förutom de stora skeppen finns det mindre norska båtbegravningar i Røttingsnes, Tingvoll, More och Romsdal. Denna typ av grav har även hittats som trippelbegravning i Scar, Sanday på Orkney (Hall 2007:35,132). De stora skeppen som hittats i Oseberg och Gokstad brändes inte men användes fortfarande som gravar.

Troligen har den döde lagts i graven först. Sedan har föremålen arrangerats kring den döde. I analysen går att se att trähinkar och kopparskålar oftast är placerade vid fötterna på den döde. Vapenutrustning som svärd, sköld och yxa är oftast placerad vid eller på den döde. Det är svårt att placera spjut och pilspetsar då de inte har någon särskild placering utan varierar beroende på vilken sort grav det är. Då det har hittats mynt i vapengravar är de oftast placerade vid bålen eller vid huvet och ansiktet. Placering av sporrar i vapengravarna är vanligast vid fötterna på den döde.

De djur som hittats i vapengravarna är vanligast placerade i separata gravar vid den dödes grav. Då djur i vapengravar oftast är hästar kan placeringen i separat grav varit beroende på hästens storlek. Detta kan troligen tyda på att de flesta vapengravar varit arrangerade efter traditioner eller ritualer. Detta kan återkopplas till Metcalf & Huntington resonemang att gravar aldrig är oplanerade eller utan betydelse.

Då döden är en universell del av livet fungerar Genneps "*the rites of passage*" in på alla människor och hur de genomgår det pre-liminala, liminala och post-liminala stadierna efter ett dödsfall. Jennbert menar att Genneps "*the rites of passage*" är verktyg som kan hjälpa oss att se mentaliteten i gravarna och eventuellt hur man tänkte genom gravspråket (Jennbert 1988:88). Gravgåvornas eller ceremoniellt festande är möjligen det sista de efterlevande gör med den döde och deras handlingar är en del av "övergångsriten". De gravgåvor som ges är möjligen det som visar relationen till den döde jämt emot de efterlevande.

Gravgåvor har olika funktioner och betydelser samt uppvisar visuella budskap som de efterlevande ville visa eftervärlden. Vapenutrustningen verkar spelat en viktig roll då svärd, sköldar och yxor placerade nära kroppen och föremål som placeras nära den döde tenderar att vara meningsbärande. Om den döde brukat vapenutrustningen eller om det var socialt meningsbärande föremål som de efterlevande visade upp är svårt att veta. Föremål som sporrar är vanligast placerade vid fötterna och de flesta sporrar som har hittats i vapengravar är dekorerade. Sporrar kan associeras med hästar och indikera hög status. Då djur hittats i vapengravar kan de möjligen visa på hög status då det antagligen var dyrt att köpa och utfodra en häst. Då det är få gravar som innehåller häst styrker det indikationen att häst möjligen var för de välbärgade. I Birka och Valsgärdes hästrelaterade vapengravar har det hittats vågar och vikter som kan indikera på yrket handelsman, handel och resande.

3.3 Vad säger mönstren om bilden av den döde?

Vapenutrustning som svärd, yxor, spjut, pilarspetsar och sköldar är symboler för krig (Jennbert 2006:136). Jennbert menar att dessa symboler i graven kan läsas som livsmetaforer t. ex hur den döde levde eller hur de sörjande valde att gestalta den döde. De föremål som placerats nära den döde bör ha haft en större betydelse än föremål funna i utkanten av en grav.

I fig.3 finns en tabell över 90 vapengravar och analysen av dessa visar på ekonomiska skillnader. Resultatet av analysen visar (Fig.25, Fig.26) att de som är begravda i gravar och har ett flertal kategorier av gravgods troligen var mer välbärgade. De övriga diagrammen över vapen visar att ett vapen per grav är vanligast (Fig.3, Fig.10, Fig.11) och att fler än två vapen per grav är ovanligt. Då föremålen i graven troligen är noggrant placerade och arrangerade kan man möjligen anta att vapen som placerades nära den döde är meningsbärande och kan peka på den dödes yrke, status eller hur de efterlevande har valt att porträttera den döde (Metcalf & Huntington 1991:24; Parker Pearson 1999:9). De mynt som har hittats går att knyta till detta resonemang men dess betydelse har troligen att göra med ekonomi och rikedom (Jennbert 2006:136). De flesta mynts placering är nära den döde och kan symbolisera att detta var en rik person i livet. Föremål som trähinkar och kopparskålar hittar man ofta vid fötterna på den döde och kan symbolisera festande och matoffer (Parker Pearson 1999:10). Det finns inte alltid spår av mat i hinkarna eller i skålarna i graven men det har ändå tolkats som matoffer (Parker Pearson 1999:10). Sporrar hittas vanligen vid fötterna på den döde i vapengravarna och sporrar används bara vid ridning. Därför bör de vara en symbol för rytteri och kan även symbolisera krig (Jennbert 2006:136). Författaren menar att man bör se från fall till fall då en kvinna eller ett barn med sporrar som gravgåva troligen inte har krigat och i dessa fall bör sporrarna ses som en form av rekvisita (Parker Pearson 1999:9).

Det finns också regionalt gravspråk och traditioner som i exempelvis Norge där väldigt rika gravar ofta har en skära. I några få svenska gravar har man hittat skäror men i mindre utsträckning än i de norska gravarna och antalet föremål och vapen i svenska hästrelaterade vapengravar är färre än i de norska (Fig.6, Fig.8). Det går att se regionala skillnader mellan Norge och Sverige mellan gravar som innehåller djur då Norge bara har tio gravar med djur medan Sverige har 29 (Fig.14, Fig.16). Inom Sverige finns det också regionala skillnader i antal gravar med djur då Uppland har 23 stycken och hela södra-och Mellansverige bara har sex gravar med djur (Fig.18).

Pedersen hävdar att personer begravda med en större mängd vapenutrustning så som svärd, spjut och i vissa fall även yxor hörde till samhällets över skikt medan personer begravda med enstaka delar vapenutrustning hörde till familjer med lägre

social status (Pedersen 2014a:223). Från andra halvan av 900-talet kan vi se en förändring i gravskicket och man går ifrån att begrava den döde med ett flertal typer av gravgåvor, vapenutrustning samt djur till att begrava den döde med ett fåtal gravgåvor och vi ser även att yxan dominerar som vapenutrustning (Pedersen 2014a:223-224). Varför yxan kom att dominera som vapenutrustning i vapengravarna och att antalet gravgåvor minskar är svårt att säga. Det vore intressant att jämföra uppsatsens material med samtida vapengravar från Sverige och Norge för att se om samma förändringar går att se även där. Det kan möjligen vara så att nya traditioner och idéer kom från den europeiska kontinenten exempelvis Hedeby. Hedeby var en central handelsplats där människor från olika kulturer och platser kunde handla, diskutera och utbyta idéer som eventuellt kom att påverka samhället. De förändringar som kom att observeras i materialet kan möjligen härledas till de kristna traditioner som vid den här tiden får ett starkare grepp (Arents 2010:330).

De mest symboliska föremålen i materialet är vapenutrustningen och hur de har placerats nära inpå kroppen på den döde. Vapenutrustningens symbolism är enligt Jennbert krig men då det finns 5100 gravar från vikingatiden men endast 238 daterbara gravar innehållandes hästutrustning och vapen anser författaren av denna uppsats att det möjligen är den dödes status som visas snarare än en ren symbol för krig. Då det är få gravar som innehåller häst och vapenutrustning bör dessa förekomma mer frekvent och i ett större antal gravar för att symbolismen för krig skall vara sannolik. Det är mindre än fem procent av gravarna som kan klassas som vapengravar. Kan detta vara samhällets högre stånd vi ser i vapen- och hästrelaterade gravar?

I ett försök att se eventuella skillnader i rikedom bland de 90 vapengravarna i den största tabellen Fig.3 gjordes Fig.25 och Fig.26. Den första analysen (Fig.25) byggde på att antal kategorier av olika slag och värde. Föremål som ädelmetaller och djur i graven var med i analysen och resulterade i fyra väldigt rika gravar, 14 mellanrika och 72 som skulle kunna vara hird. Den andra analysen (Fig.26) gjordes med endast antal kategorier per grav och resultatet blev en grav med sex föremål, tre gravar med fem föremål, 15 gravar med fyra föremål, 17 gravar med tre föremål, 37 gravar med två föremål och 19 gravar med ett föremål. Likheten mellan dessa båda analyser och som är framträdande är att det finns fyra väldigt rika gravar. De fyra rika gravarna hade både prestigeföremål och ett flertal kategorier av föremål i gravarna.

Mynt är valuta och kan betyda handel och rikedom. Det kan vara lätt att förbise detta då det är lätt att överanalysera gravgåvor (Jennbert 2006:136). En kopparskål kan ge oss mycket information trots sin enkelhet. Kopparskålar kan tyda på rikedom och handel (Jennbert 2006:136). Placeringen av sporrar vid fötterna på den döde är logisk och det är troligt att hästrelaterade föremål var för de rika. Att bli förknippad med en elitstatus och för de sörjande att kunna visa på hög status bör ha varit positivt. Övriga sporrar hittas ihop med ridutrustning och i en båtgrav. Detta kan tyda på rikedom och hög status då häst och dess utrustning var kostsamma och resurskrävande. Sporrarna kan även varit rekvisita då de sörjande ville att den döde skulle vara ståtlig i dödsriket (Parker Pearson 1999:9). Då det är väldigt få gravar med djur i gravar bör det vara eliten som hade råd med det t. ex Rushövdingen som Ibn Fadlan berättar om (Parker Pearson 1999:1-2). Som tidigare har nämnts angående sporrar så kan även djuroffer varit rekvisita för att de sörjande ska få ökad status (Parker Pearson 1999:9). Det finns andra arkeologer som tror att gravarna är en karta över hur den döde levde sitt liv om man bara förstår symbolismen. Häst i detta fall skulle kunna betyda krig och våld och om det är en hund tyda på eventuellt jakt (Jennbert 2006:136).

Det eventuella identiteter som möjligtvis kan ses i materialet är de som diskuterats tidigare i detta avsnitt: ett fåtal rika, några mellanrika och ett större antal som kan benämnas mindre välställda (se fig.3, 25, 26). Om dessa var hövdingar, krigare, mellanrika handelsmän eller hantverkare är svårt att säga. De enda faktorer som verkar möjliga är att rikedom och status kan spelat roll då man begravde en person samt att de gravgåvor som den döde fick inte är där av tillfälligheter. Jennberts ansats att svärd skulle betyda krig är logisk men då det finns så lite vapengravar blir resonemanget lite skevt.

Det finns regionala skillnader i traditioner som djur i gravar mellan Norge och Sverige (Fig.14, 16) samt att gravskicket ändras över tid till att bli enbart skelettgravar (Fig.19). Tyvärr visar detta enbart på skillnader i traditioner i olika regioner och över tid men inte identiteter.

3.4 Vad kan det säga om efterlivsförståelse?

Vapenutrustning verkar varit viktigt för vikingatidens befolkning då vapenutrustningen omskrivs frekvent i texter och har många synonymer och s.k. kenningar. De

isländska sagorna och texter från runstenar kan anses vara författade med ett budskap. Krigarens utrustning har flera kenningar som beskriver hur de kan ha används eller kenningar med religiös anspelning som att svärdet kunde kallas *Odins's Flame*. Det kan tyckas onödigt att omskriva vapenutrustningen så ofta som vi finner kenningar i de skriftliga källorna om den inte var mentalt viktig i det vikingatida samhället. Kenningar som beskriver svärdet och hur svärdet kunnat ha används i strid är exempelvis *Serpent of the Wound*, *Battle Snake*, *the Fire of the Shields* och *Hammer of War Knitting* (Oakeshott 1960:152). Skölden har flera beskrivande kenningar som *Net of spears*, *The Wheel of Hild* (valkyria), *The Spears' Path*, *Battle Shelterer* och *The Land of the Arrows* (Oakeshott 1960:151-152). Mycket pekar på att yxan placerades så den döde kunde uppstå i dödsriket och använda sin yxa direkt. Yxorna hade också poetiska namn som: *the Friend of the Sheild* och *Battle Witch* (Oakeshott 1960:154). Spjutet var mer än bara ett vapen för allfadern Oden hade ett spjut som hette Gungner. Oden var även stridsguden, magiguden och döds-guden (Näsström 2002:55-57). Parker Pearson menar att spjutet i vissa fall har använts som en låsmekanism för att förhindra den döde att gå igen. Ett tydligt fall på detta är en kvinna i en vikingagrav vid sjön i Dalstorp (Artelius 2009:18-20). De människorna som begravde kvinnan bör varit väldigt rädda för henne då hon blivit bränd, spetsad av fem bredbladiga spjut och i graven lade man ner ett dussintal knivar. Spjuten drevs ned så hårt att spetsarna blev böjda och obrukbara samtidigt som kvinnan blev rejält fast i dödsriket (Artelius 2009:26-27). Ett liknande fall återfinns i ett gravfält i Broby. Graven var en stenram på 9 x 3 m med tre olika rum och i ett av rummen återfanns en delvis kremerad mansgrav. I öppningen till det rum där den delvis kremerade manskroppen återfanns hittades en spjutspets nerkörd (Grön 2008:314-16). Spjutpositionerna som finns i materialet i denna uppsats visar att spjut kan ha används som lås i graven. De återstående placeringarna är också vid kroppen och ett fall mitt i graven så spjutet som lås i graven verkar möjlig. Spjut är omskrivet som *Serpent of Blood* eller *the Fish of the Sheild* (Oakeshott 1960:154). Kan pilspetsar varit ett sätt att låsa den döde i graven vid en kremering istället för spjutspets eller kan en pilspets fungera som ett svärd fast i mindre form? Det är möjligt att pilspetsen sågs som ett symboliskt vapen som kunde användas i efterlivet fast i mindre form och mindre resurskrävande att offra.

Trähinkar tyder på matoffer eller festceremonier där man gör skillnad på de levande och döda genom att den döde får rå mat och de levande tillagad mat (Parker Pearson 1999:10). Trähinkar eller andra behållare behöver inte innehålla mat utan kan tolkas som symboler för mat och dryck. Ibland kan en behållare varit till för att stänga in den dödes själ så de levande får leva ifred (Parker Pearson 1999:10). Skålar är vanligen använda som förvaringskärl för mat och vikingarna verkade använda föremålen till vad de var skapade för. Det verkar rimligt att skålarna användes vid matoffer eller som gravgåvor.

Det har hittats mynt i vapengravarna och de är oftast placerade vid huvudet eller ansiktet. Detta kan möjligen visa på att den döde fick Charonsmynt med sig i graven då denna tradition har funnits i nordens sedan romerska järnålder i olika former (Gräslund 1967:173). Charonsmyntets mening kan vara ett skydd så den döde inte gick igen då den dödes ande troddes lämna kroppen via munnen och myntet blockerade vägen ifall anden ville komma tillbaka. Betydelsen för Charonsmyntet kom att skifta till den idag kända versionen där myntet är till för att betala Charon för färden över floden Styx. Det som ger myntet sin magiska kraft är metallen som ansågs helig (Gräslund 1967:172). Det har inte hittats några vikingatida gravar med mynt i munnen men i östra Sverige finns det 42 vikingatidagravar som kan antyda om Charonsmynt traditionen då de innehållit enstaka mynt (Gräslund 1967:187).

4 Slutsatser

Går det förstå vapnen och gravgodsets innebörd i vapengravarna samt den vikingatida begravningsprocessen och se om det finns spår av rituella ceremonier i vapengravarna?

Den teatraliska delen av häst- och vapengravar kan man se i gravgåvorna. De efterlevande använde de gravgåvor den döde fått som rekvisita och visar på hur man ville framställa den döde. Vapen, kläder och föremål som vågar, sporrar, mynt etc. skulle möjligen kunna visa vilken typ av person den döde kan ha varit i livet. Ceremoniella tecken på detta kan man hitta då det placerats hinkar och skålar som tyder på matoffer eller festande ihop med den döde. Det kan möjligen finnas ett fåtal

gravar med eventuella Charonsmynt då dessa gravar innehåller få mynt placerade vid huvet. Det verkar dock som att det endast var de rikaste som kunde ställa till med riktigt stora föreställningar då exempelvis vapen, djur, mat, dryck, tyger, skepp eller hästvagnar bör ha varit väldigt dyrt att lägga i graven. Skeppsgravar med teatraliska föreställningar som Oseberg, Gokstad, Ladby, Hedeby, Ile de Groix och Sutton Hoo var något som bara samhällets absoluta elit kunde unna sina döda.

Visar innehållet i vapengravarna från vikingatiden om det exempelvis är en krigare eller en handelsman?

Vapengravarna utgör mindre än fem procent av samtliga 5100 vikingatida gravar (Pedersen 2014a:18,39). Det är motsägelsefullt med så få vapengravar då den stereotypa bild eftervärlden har gett den vikingatida befolkningens som pirater och krigare. Bara för att en vapengrav innehåller vapen behöver det inte betyda att den döde var en krigare. Vapnets betydelse visar att det möjligen kan ha varit en krigare eller någon som fått rollen som en krigare av de efterlevande. Personer som begravdes med vapen kan ha haft hög status då det är relativt få gravar som innehåller hästutrustning och vapen. Då det hittats exempelvis vågar i en vapengrav går det möjligen att tolka det som en handelsman som Jennberts menar men det är svårt att säga säkert. Då sporrar hittas är de oftast placerade vid fötterna på den döde. Detta tolkar författaren som en symbolisk koppling till rytteri då sporrar endast används av ryttare. Då djur har hittats i gravar är de mestadels placerade i separata gravar. Då det är så få djur som hittats i gravar verkar detta mest vara en sed avsedd för personer med hög status då det troligen var få som hade råd att skänka djur som gravgåva. Ett djur som troligen var mycket dyrt var hästen och hästutrustning hittas oftast i rika gravar.

Varför konstruerades gravarna på ett visst sätt och vad betydde detta för de efterlevande?

Det som är ständigt återkommande genom uppsatsen är att gravgods som hittas i gravarna inte har hamnat där av en slump utan snarare är avsiktligt placerade där och har troligen ett symboliskt värde. Vapenutrustning som svärd, yxa och sköld som hittats i gravarna är oftast placerade nära den döde eller som om den döde vore högerhänt. Då är troligt att de rika hade ett stort antal gravgåvor och att de mindre välställda hade ett mindre antal gravgåvor och i vissa fall endast enstaka föremål.

Deponera vapen, gravgåvor djur och andra eventuella dyra föremål kan ha gett status eller var möjligen något som förväntades av ett högt stratifierade släkter.

5 Sammanfattning

Den här uppsatsen är ett försök att förstå vapenutrustningens och gravgodsets symbolism i vapengravar samt den eventuella vikingatida krigaridentiteten och få en inblick i teatraliska begravningsskådespelen. Material som analyserats och tolkats av författaren kom ifrån Anne Pedersens publikation, i två band, *Dead Warriors, A Study of Weapon and Equestrian Burials in Viking-Age Denmark, 800 – 1000* från 2014. För att kunna analysera och tolka detta material har författaren läst publikationer av Gennepe, Hertz, Jennbert, Parker Pearson och Price m.fl. Materialet har analyserats med hjälp av kvantitativa metoder som korrespondensanalyser och diagram över antal vapen, rumslig placering och gravskick. Diskussionen är indelad i fyra avsnitt som diskuterar rumslig placering, ritualen, bilden av den döde, vilka identitetsuttryck som går att se i materialet samt efterlivsförståelse. Resultatet tyder på att de flesta vapen ligger nära den döde och har troligtvis en stor betydelse och är meningsbärande. Författaren tror sig se att det inte finns en gemensam krigaridentitet i vapengravarna utan ett högre stånd som hade råd med rikligt med gravgåvor. Den rituella eller teatraliska delen av begravningarna är synliga i gravspråket då trähink och skålar kan ha används vid matoffer samt djur och gravgåvor återfinns i vapengravarna som i Ibn Fadlans återberättelse. Det är dock troligt att det endast var de rika som hade råd med stora teatraliska begravningar.

6 Litteraturlista

Arents, U & Eisenschmidt, S (2010). *Die Gräber von Haithabu*. Thesis (doctoral), Band, Kiel: Christian-Albrechts-Universität

Artelius, T (2009). Kvinnan med Spjut. Om Vikingatida Rädslor, Gengångare och Spjutets Kraft. I: Ekengren, F & Nilsson Stitz, L (red.). *I Tillvarons Gränsland. Perspektiv på Kroppen mellan Liv och Död*, Acta Archaeologica Lundensia, Series altera in 8, Nr. 60, Nordic TAG Lund

Bennett, A (1988). Graven, Religiös och Social Symbol. I: Larsson, L, Jennbert, K & Iregren, E (red.). *Gravskick och Gravdata: Rapport från Arkeologidagarna 13-15 Januari 1988*. Lund: Arkeologiska inst., Lunds universitet

Carver, M (1998). *Sutton Hoo: Burial Ground of Kings?* London: British Museum Press

Conlin Casella, E & Fowler, C (2005). Beyond Identification: An Introduction, I: Conlin Casella, E & Fowler, C (red.). *The Archaeology of Plural and Changing Identities: Beyond Identification*, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers

Ewing, T (2008). *Gods and Worshippers in the Viking and Germanic World*, Storbrittanien, The History Press

Gennep, A van (1960). *The Rites of Passage*. Chicago: Univ. of Chicago Press

Gräslund, A-S (1967). *Charonsmynt I vikingatida graver*. Tor 1965-66

Grön, C (2008). Att Lägga i Grav och Låsa med Spjut. I: Olausson, M (red.). *Hem till Jarlabanke: Jord, Makt och Evigt Liv i Östra Mälardalen under Järnålder och Medeltid*. Lund: Historiska media

Hall, R (2007). *Exploring the World of the Vikings*. London: Thames & Hudson

Hertz, R (1960). *Death and the Right Hand*. Nyutgåva 2004, London: Routledge

Holck, P (2006). The Oseberg Ship Burial, Norway: New Thoughts on the Skeletons from the Grave Mound, *European Journal of Archaeology Vol. 9(2-3)*

Hyenstrand, Å (1982). *Forntida Samhällsformer och Arkeologiska Forskningsprogram*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Hyenstrand, Å (1996). *Lejonet, Draken och Korset: Sverige 500-1000*. Lund: Studentlitteratur

Jennbert, K (1988). Gravseder och Kulturformer. I *Arkeologins Gränsland*. I: Larsson, L, Jennbert, K & Iregren, E (red.). *Gravskick och Gravdata: Rapport från Arkeologidagarna 13-15 Januari 1988*. Lund: Arkeologiska inst., Lunds univ.

Jennbert, K (2006). The Heroized Dead. People, Animals, and materiality in Scandinavian Death Rituals, AD 200-1000. I: Andrén, A, Jennbert, K & Raudvere, C (red.). *Old Norse Religion in Long-Term Perspectives: Origins, Changes, and Interactions: an International Conference in Lund, Sweden, June 3-7, 2004*. Lund: Nordic Academic Press

Lind, J (2012). "Vikinger", vikingetid og vikingeromantik", *Kuml, Jysk Arkæologisk Selskab 2012*, Danmark: Aarhus Universitetsforlag

Metcalf, P & Huntington, R (1991). *Celebrations of Death: the Anthropology of Mortuary Ritual*. 2. ed., revised and with a new introduction by Peter Metcalf
Cambridge: Cambridge University Press

Näsström, B-M (2002). *Fornskandinavisk Religion: en Grundbok*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Nørgård, Jørgensen A, Clausen, Birthe L (1997). *Military aspects of Scandinavian society in a European perspective, AD 1-1300: papers from an International Research Seminar at the Danish National Museum, Copenhagen 2-4 May, 1996*.
Copenhagen: PNM

Oakeshott, R. E (1960). *The Archaeology of Weapons. Arms and Armour from Prehistory to the Age of Chivalry*, New York: Dover Publications, INC

Parker Pearson, M (1999). *The Archaeology of Death and Burial*. Stroud: Sutton

Pedersen, A (2014a). *Dead Warriors in Living Memory: a Study of Weapon and Equestrian Burials in Viking-age Denmark, AD 800-1000*. Vol.1, Copenhagen: Publications from the National Museum

Pedersen, A (2014b). *Dead Warriors in Living Memory: a Study of Weapon and Equestrian Burials in Viking-age Denmark, AD 800-1000. Vol.2*, Copenhagen: Publications from the National Museum

Price, N (2012). *Wooden Worlds, Individual and Coeective in the Chamber Graves of Birka. I: Hedenstierna-Jonson, C (red.). Birka Nu: Pågående Forskning om Världsarvet Birka och Hovgården*. Stockholm: Historiska museet

Price, N (2014). *Nine Paces from Hel: Time and Motion in Old Norse Ritual Performance*, *World Archaeology*, DOI: 10.1080/00438243.2014.883938

Internet

Nationalencyklopedin, sökord gravgods

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/gravgods>, hämtad 2015-04-23

Nationalencyklopedin, sökord viking

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/viking>, hämtad 2015-04-23

Nationalencyklopedin, sökord fornnordisk religion

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/fornnordisk-religion>, hämtad 2015-04-23